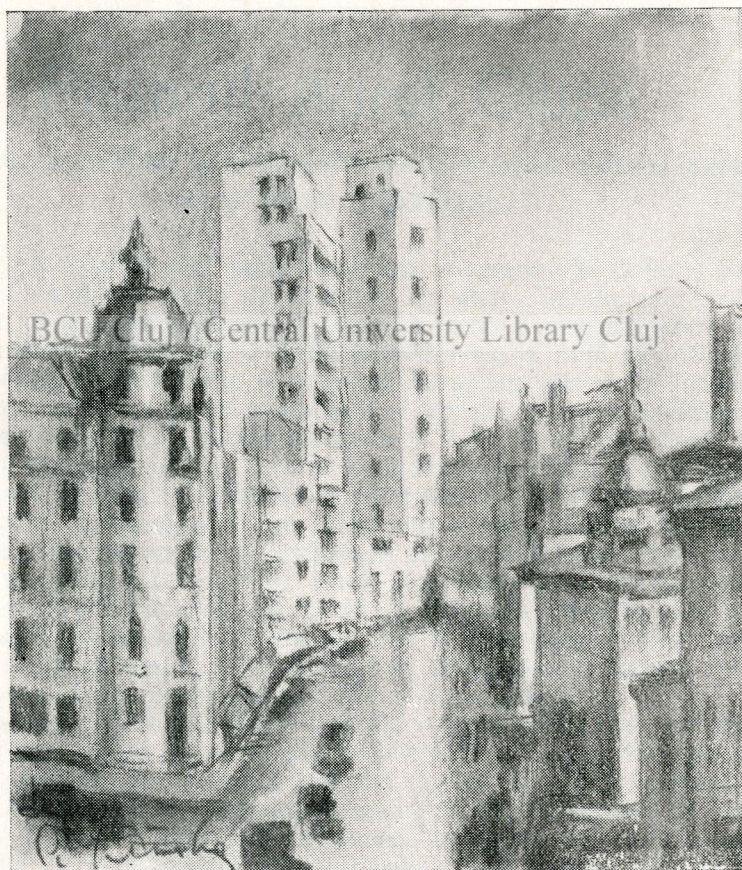

LVCEAFARVL

REVISTĂ CULTURALĂ, LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ
DIRECTOR : AUREL COSMA JUNIOR

CORNELIU LIUBA.

CALEA VICTORIEI.

Pictorul Aurel Ciupe

Date biografice și considerațiuni asupra operei sale
de ȘTEFAN GOMBOȘIU

Catalogată ca o piesă mai puțin necesară în angrenajul culturii românești, arta plastică și-a format un singur cadru de mișcare. Un cadru, în care nuanțările de concepție și curente încearcă să se îmbine pentru a forma o unitate care să poată fi numită *artă românească*. Determinat de loc, acest cadru se plasează în mod exclusiv în mediul capitalei. Concesiuni pentru manifestările de plastică ce ar ieși din acest cadru, nu se mai fac. Sau dacă se fac sunt prea puțin însemnate și pornite dintr'un sentiment de generozitate și indulgență. Atitudinea aceasta nu poate fi întru nimic apreciată, devreme ce ea duce spre un punct de singularizare, spre o îngrădire neprielnică a artelor plastice. Incercând să ne menținem la această conduită și atribuind capitalei exclusivitatea manifestărilor artistice, ar urma să ajungem la un moment dat, să nu putem defini arta țării decât prin nucleul bucureștean. Nu găsim o justificare nici acestei centralizări și nici obstacolelor ce se pun inițiativelor din provincie. Dacă manifestările de artă-plastică bucureștene, ar fi difuzate indiferent prin ce mijloace, încât să pătrundă până în cele mai îndepărtate colțuri de țară, atunci observațiile făcute aci n'ar fi îndreptățite. Dar atâta vreme cât provincia nu beneficiază cu nimic, avem dreptul să protestăm și datorită de a încuraja și a da aprecierea cuvenită mișcărilor de artă din afara capitalei.

Așezând pe un plan de obiectivitate ambele mișcări, vom găsi nu numai egalitate de valori, dar vom observa că mișcarea provincială a avut mai multă repercursiune asupra publicului mare, contribuind la formarea gustului pentru frumos și opunând manifestărilor minoritare și străine o forță mai mult decât egală. Artiști consacrați și unanim recunoscuți, au pus munca și toată energia lor creatoare, în slujba unei idei care ar trebui să călăuzească mișcărilor de pretutindeni. Artistul nostru mai trebuie încă, să fie educatorul și deschizătorul de drumuri pentru înțelegerea artei. Nu poate rămâne închis numai în intimitatea atelierului său, unde departe de orice sgomot, să lupte cu propria sa ființă, sub îndemnul lozincii *artă pentru artă*.

În câteva centre din Ardeal și Bănat unde plastica a putut să înfiripeze inițiative, artiștii noștri au putut desfășura o activitate, care dela război încoace a adus cea mai valoroasă contribuție culturii românești. Cercetată și studiată în amănunte, mișcarea din Ardeal și Bănat va putea constitui materialul unui studiu important. Printre artiștii cari au contribuit cu munca și talentul lor la întregirea și accentuarea acestei mișcări, numărăm și pe pictorul Aurel Ciupe. E poate singurul care a înțeles mai bine efortul ce trebuie

A Ciupe.

Autoportret.

depus pentru a trezi în public interesul pentru artă. Atât în calitatea sa de artist, cât și ca profesor și conducător de școală, a adus o valoroasă contribuție plasticei noastre.

Date biografice.

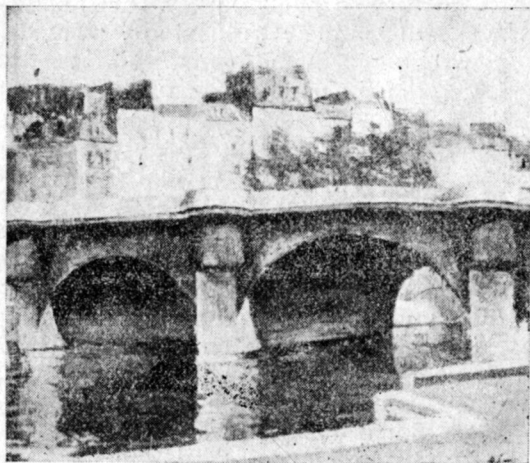
Aurel Ciupe s'a născut la 16 Maiu 1900 în Lugoj. Liceul îl termină în 1918 tot în Lugoj; în timpul școlii după terminarea cl. VI. la indemnul profesorului său, pleacă la Baia-Mare, fiind considerat ca cel mai bun desinator al liceului.

După isprăvirea studiilor secundare era firesc să fie condus de dorința de a urma la belle-arte, după cum tot atât de firească era dorința mamei sale să-l îndrepte spre o carieră mai practică. Spre a împăca și râvna sa spre artă și dorința părinților, în toamna anului 1918 pleacă la Budapesta unde se înscrie paralel la belle-arte și drept. Evenimentele de sfârșit ale marelui războiu se precipită și revoluția izbucnește; imperiul austro-ungar trăiește ultimele clipe, pentruca în scurtă vreme fiecare popor ce-l compunea să grăviteze spre nația spre care îl îndemna un vis

de secole. În aceste împrejurări nu ne surprinde dacă în acelaș an îl găsim pe A. Ciupe la București unde încearcă acelaș paralelism de belle-arte și drept. În scurtă vreme se convinge însă, că pentru a ajunge la rezultate bune, trebuie să se hotărască sau pentru una sau pentru alta. Primind consimțământul tatălui, la care a găsit totdeauna o largă înțelegere, rămâne numai la belle-arte și lucrează în atelierul lui Mirea iar desenul îl face cu Strâmbu.

În 1919 pleacă la Paris cu o bursă dela Consiliul Dirigent. Bursa fiind insuficientă, pentru a-și putea continua studiile, recurge la sprijinul tatălui său, la care găsește aceeași laudabilă înțelegere și acelaș sacrificiu. La Paris rămâne timp de trei ani până în 1922 și lucrează la Academia Julien. Reîntors dela Paris pleacă la Iași pentru echivalarea studiilor. Aci lucrează în atelierul lui Popovici, iar în 1923 obține diploma de absolvire a academiei de arte-frumoase din Iași.

Dorința de a studia mai mult, de a-și câștiga cunoștințe temeinice, îl frământă din nou de data aceasta îndemnându-l spre Italia. Mărturisește această dorință tatălui său, care neștirbind nici de data aceasta iubirea ce păstra fiului, face un ultim sacrificiu. Cu emoția omului ce săvârșește o faptă mare și frumoasă și poate și cu umbra unei ușoare dureri că nu poate mai mult tatăl îi spune: „Nu mai am bani, dar uite mai pot face un ultim efort, să nu-mi mai ceri însă nimic că nu mai am”. Sacrificiul ce l-a făcut pentru fiul său i-a fost răsplătit prin succesele tânărului artist. Un premiu sau o critică în vreo publicație îi procurau atâta bucurie încât copleșit plângea cu lacrimi fierbinți. Cu un capital de 20 mii lei și un obiect de valoare al familiei pe cari le primește, A. Ciupe pleacă în 1924 la Roma. Aci se înscrie la Institutul

A. Ciupe.

Pont-Neuf Paris.

Superior de Belle-Arte în clasa profesorului Coromaldi. În baza unui examen este admis în anul ultim al cursului de specialitate pentru pictură și la finea anului școlar obține licența cursului superior de pictură.

Reîntors din Italia rămâne scurt timp la Târgu Mureș (familia Ciupe se mutase dela Lugoj la Târgu Mureș, unde tatăl artistului era președintele Curții de Apel) aci e vizitat de poetul Emil Isac inspector al artelor. Emil Isac îl ajutase la reînnoirea bursei pentru Paris și voia acum să vadă progresele făcute de A. Ciupe. Convingerile sale le mărturisește într'un articol elogios publicat în Universul, iar mai târziu ca membru în comisia de organizare a școalei de arte frumoase din Cluj, îl recomandă pe A. Ciupe, ministrului Lapedatu făcându-i propunerea să-l numească profesor la școala nou înființată. Astfel în 1925 îl găsim pe pictorul Aurel Ciupe funcționând ca profesor la școala de arte frumoase din Cluj. Rămâne aci până în 1933 când această instituție e strămutată la Timișoara. Astăzi conduce școala liberă de artă-plastică a orașului Târgu-Mureș, unde lucrează dela plecarea sa din Cluj.

Călătorii.

În afară de anii petrecuți pentru studii în Franța și Italia, A. Ciupe mai face și alte călătorii de studii. În 1927 pleacă la Paris, Veneția și Saint-Tropez. La Paris frec-

A. Ciupe.

Portret.

A. Ciupe.

Proiect pentru un panou decorativ
(premiat la Salonul Oficial)

ventează câteva luni atelierul lui André Lotte (după ce la prima ședere în Paris, lucrează cu Pierre Laurens și cu Paul Albert Laurens). În 1928 face o călătorie de studii la Viena, iar în 1930 îl găsim din nou la Paris și în Normandie la Honfleur. În aceste peregrinări Aurel Ciupe își desăvârșește educația artistică documentându-se asupra tuturor curentelor și școlilor de artă și în același timp acumulând cunoștințe de metodă, tehnică, etc, cu un cuvânt elementele cari ar putea constitui partea practică a unei activități artistice. Aceste cunoștințe i-au folosit nu numai în cariera sa didactică, ci odată însușite nu mai constituiau o preocupare pentru artist, având astfel libertatea de a munci degajat, aprofundând importante probleme de artă. Din călătoriile făcute în străinătate A. Ciupe se reîntoarce totdeauna cu lucrări noi, atât prin valoare cât și prin varietatea subiectului.

Expoziții.

Cea dintâi expoziție (respectându-și și mândria de bănațean) o deschide în orașul Lugoj (1924). Teama de insucces și frica începătorului îl fac să pună multă grijă în aranja-

A. Ciupe.

Pădurea Cornești Tg.-Mureș.

Critica din capitală s'a pronunțat totdeauna în termeni elogioși asupra lucrărilor trimise de A. Ciupe la Salonul Oficial. Despre pictura lui A. Ciupe au scris: Blazian, P. Comarnescu, Prof. Oprescu, N. N. Tonitza, O. Han, Cernetescu, E. Bucuța etc.

A. Ciupe profesor

Ajuns profesor la o vârstă foarte tânără, Aurel Ciupe a știut să-și câștige prestigiul și respectul de profesor. Prestanța sa în fața elevilor și competența cu care își făcea cursul, i-a adus nu numai atențiunea și respectul elevilor ci și succese clasei ce conducea. Elevii săi cari încă de pe băncile școlii au început prin a expune la Salonul Oficial, au ajuns să-și cucerească locuri onorabile în manifestările de artă plastică.

La Târgu-Mureș organizează școala liberă de pictură și în timp de abia trei ani

A. Ciupe.

Vedere din Poeni (Banat).

rea acestei prime expoziții, în care prezintă lucrări din recenta călătorie la Roma și anterioare acestei călătorii. Publicul primește foarte bine această expoziție și artistul obține primul lui succes

În afară de Lugoj aranjează mai multe expoziții la Tg.-Mureș, și Cluj și ia parte la mai multe expoziții colective. La expoziția de artă plastică a artiștilor bănățeni obține premiul întâi. La Cluj A. Ciupe împreună cu colegii săi dela Școala de Arte Frumoase, organizează o mare expoziție a artiștilor din Ardeal și Banat.

Între timp aproape în fiecare an participă la Salonul Oficial din București. Lucrările sale atrag în totdeauna atențiunea juriului. Obține în trei rânduri premiu și i-se rețin lucrări pe seama colecțiilor statului.

ajunge să formeze elevi atât de bine pregătiți încât lucrările lor să poată suporta judecata juriului dela Salon. Pe lângă activitatea didactică desfășurată la Târgu-Mureș Aurel Ciupe reorganizează pinacoteca din acest oraș. Având concursul primarului Dr. Emil Dandea, în doi ani de zile reușește să îmbogățească colecția din Târgu-Mureș cu peste 30 lucrări culese dela cei mai buni artiști români.

Principiile de învățământ după cari se conduce A. Ciupe și cunoștințele ce posedă în acest domeniu precum și convingerile sale asupra orientării ce ar trebui să o ia învățământul nostru artistic; îl îndreptătesc pentru un post la academiile noastre de arte frumoase, cari

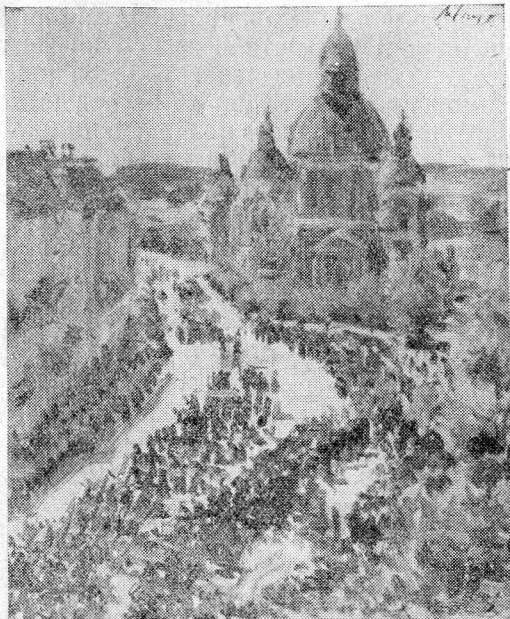
dureros, dar sunt prea puțin înzestrate cu profesori activi și conștiințioși

Opera artistului

E riscant să definești opera unui artist atunci când încă n'a încheiat o activitate de posibilități. Căci dacă resursele și disciplina sa spirituală au ajuns la cel mai evaluat punct de dezvoltare al lor; artistul mai poate încă râvni spre o formă mai complexă sau chiar nouă, prin care să exprime și în care să îmbrace tot ceea ce spiritul său creator îi pune înaintea. Căutările se rezumă în acest caz la elemente de exteriorizare a ideii în întregime definită pe plan mintal. Se caută atunci cu înfrigurare forma cea mai corespunzătoare pentru a ajunge la o îngemănare, la o împreunare armonică de efect și prezentare spontană. O îngemănare, care să cuprindă ca într-o unitate, fondul, forma și esența estetică a operei. Realizată până la acest punct de clarificare a sensului profund al ei, opera fără orice altă comentare, e definită și clasificată prin propriile ei valori.

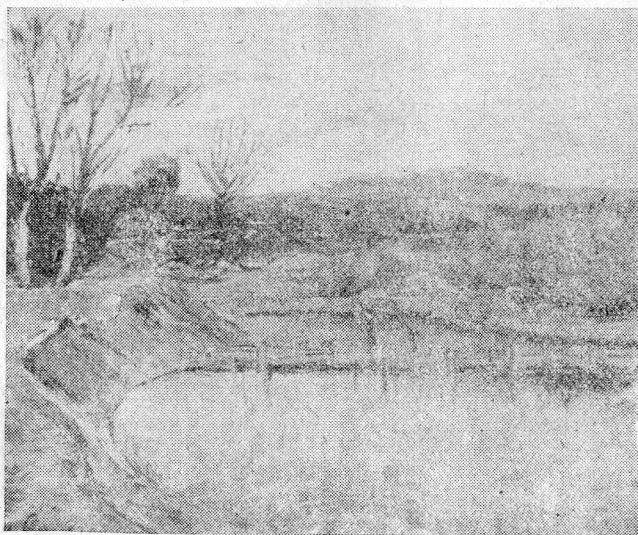
La un artist spontaneitatea concepției și a ideii e totdeauna evidentă și se prezintă sub aspect de puritate, fără stigmatul lucrului alcătuit din speculații raționale. Greutatea este, de a găsi în limbaj plastic, corespondentul formal prin care să se concretizeze această spontaneitate. Trăsăturile de penel, loviturile de daltă, nu trebuie să descrie în bloc sau pe pânză biografia lucrării, nici timpul de realizare, rutina ori frământările tehnice ale artistului, ci numai claritatea ideii ce l'a călăuzit și valoarea emotivă a operei. — Spectatorul în fața operelor lui Michelangelo nu va începe prin a admira îndemânarea și finețea loviturilor de daltă, prin a se întreba în cât timp au fost cioplite, ci va fi pătruns și reținut de emoția puternică ce i o procură, de măreția ideii desfășurată în fața lui. Nimeni nu va cerceta la primul pas, motivele și punctul de pornire a curentului impresionist, ci va fi emoționat de luminozitatea, de vibrațiunea cromatică a operelor impresioniste.

Problema în acest chip pusă am găsit-o stăpânindu-l pe Aurel Ciupe. L-am aflat frământându-se și râvnind să ajungă la punctul unde lucrarea lăsată din mână, să aibă prospețime cromatică și rezolvare spontană. Elementele cari contribuie la o complexă rezolvire plastică, artistul caută să le pună într-o strânsă egalitate de valoare. Ba chiar într-o măsură să le subordone valorilor cromatice, spre a ajunge la realizări de pură pictură. Corectitudinea desenei, problema de compoziție a tabloului temeinic studiate, le estompează

A. Ciupe.

10 Mai la Tg. Mureș.

A. Ciupe.

Malul Timișului la Lugoj.

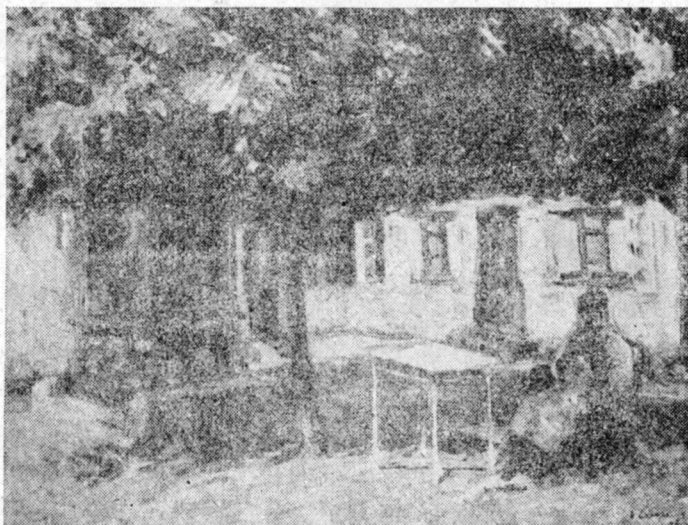
într'o îmbinare armonică de culori. Impotriva nuanțării exagerate și diluării griurilor, de cari pictorii noștri au abuzat în ultimul timp, A. Ciupe se exprimă într'un colorit de mozaic îmbinat în peisagiul său cu un simț și o dragoste accentuată.

Colori clare (așa cum le dă paleta sa de o vibrațiune nervoasă) netransformate în frământări de pensulă se așează într'o armonie potențată, redând sonorități noi și interesante. Fără exces de isensibilitate A. Ciupe pictează pătruns și trăind alături de natură, care prinde o nouă viață în pânzele sale, o viață mai concentrată izbucnind cu atâta limpezime din alăturarea de tonuri, din îmbinarea umbrei și a luminii. Nu găsim suprapunere de tonuri în pictura lui A. Ciupe ci mai mult o temperare a intensității lor prin coordonare. Aceiaș coordonare ce o găsim stabilindu se între sufletul artistului și natura care viază tăcută, nemărturisindu-și tainele decât acelora, cari prin forța lor creatoare pot să-i substanțializeze și pune în evidență cuprinsul estetic.

Dacă am încerca să stabilim pas cu pas scara de evoluție în activitatea artistică a pictorului A. Ciupe vom putea dovedi un progres pe cât de normal pe atât de prodigios. Am spus — normal — fiindcă acest cuvânt își găsește justificare în însăși succesiunea diferitelor etape prin cari a trecut artistul. Abstrăgând epoca de exuberanță a începutului și trecând la perioade de muncă serioasă și sistematică; îl găsim pe artist cu lucrări din prima fază, faza studiului, în cari mai mult sau mai puțin observăm, îndrumările școlii și profesorilor săi. A fost mult prea variată trecerea și de durată prea mică, încât A. Ciupe să fie încătușat în disciplina vre-unui maestru. Am amintit și mai sus, că din acest timp pe lângă educația sa artistică, n'a cules decât elementele cari ar putea constitui partea practică a unei activități artistice. A doua treaptă a activității sale cuprinde diferitele încercări și cercetări artistice, o fază prin care inevitabil fiecare artist trece și care îl duce spre stabilirea atitudinii. A. Ciupe caută în acest teren de cercetări, o cale nouă, personală, ferită de influențe și sugestii din afară; iar fără o pregătire temeinică prealabilă nu se crede oarecum destul de înarmat pentru acest drum atât de minunat dar greu de străbătut.

Spiritul său metodic, ochiul clar și gustul dezvoltat de pictor, l'au ferit de influențele maestrilor săi. André Loth, Pierre Laurens, Paul Albert Laurens i-au dirijat linia desenului doar în lucrările cu caracter de studiu. Înțeleg prin această dirijare, îndrumările ce le poți da unui elev a cărui talent se manifestă liber și condus spre realizări cu totul personale. A. Ciupe a avut în acel timp această libertate individuală, libertate care a determinat însăși factura lucrărilor sale și care se evidențiază robustă dealungul activității lui. Dacă în unele din lucrările anterioare, găsim profilându-se un desen ce trădează cunoștințele clasice în această materie, dacă uneori le găsim aceste lucrări poate prea construite, originalitatea și expresia personală nu lipsește cătuși de puțin. Această exprimare artistului o are astăzi cu totul personală, frământările sale apar cristalizate în conținutul operei din atitudinea artistului nu desprindem astăzi decât râvna spre sintetizarea tuturor eforturilor sale, râvna spre realizări magistrale.

Iată de ce spunem că opera lui Aurel Ciupe nu e susceptibilă unei determinări definitive de vreme ce artistului îi stau înaintea încă multe posibilități și realizările — din această fază de absolută maturitate — vor atin-

A. Ciupe.

Casa părintească din Lugoj.

ge punctele culminante ale activității sale creatoare. Nu ne este permis, prin o teorie critică fie cât de obiectivă, să declarăm încheiată activitatea unui artist care va ajunge să ocupe loc de cinste în galeria artei noastre moderne.

Cioplituri în lemn

Risipă

Imi crește sufletul pe zări
în mâini cu — aprinse lumânări
când bate'n cer doar gândul meu;
îmi crește sufletul în depărtări
când vreau ca să mă dăruie greu
chemărilor lui Dumnezeu.

Imi crește sufletul pe drumuri
când vreau să fiu un călător
spre poarta cerului bătând —
și risipit cenușă grea și scrumuri
rămân așa, un trecător,
să-mi număr anii, — anii mei,
că- mi crește sufletul pe-atâtea căi.

Imi crește sufletul pe zări
și sângele mi-e putregai,
eu sunt blăstăm din veac străbun
să-mi vântur sufletul pe drum....

Așteptare

De vei veni cândva, pe înserat,
să-mi mângâie iasca frunții încruntate,
te voi primi cu sufletul prea însetat,
cu sângele 'nflorit pe buzele crispate
și cu flăcările — aprinse 'n vine...

De vei veni, cândva pe-aici
și eu voi fi un putregai sub lespezi
să știi, c'au înflorit pe gene lacrimi
și așteptarea mi-a încremenit pe gând
și am rămas, în vreme, așteptând...

Mi-e gândul cremene pe zare
și-mi moare 'n suflet orice așteptare...

Dorian Grozdan

Un poet bănăţean de 16 ani

— Versurile elevului P. P. Belu —

Printre timidele încercări de colaborare pe cari le aducea poştă în redacţia revistei „Luceafărul” şi printre nenumăratele plicuri ce conţineau versuri de facturi diverse, se găseau şi scrisorile unui tânăr dela Oraviţa, care mereu se plângea că nu i se publică poeziile trimise. Tonul îndrăzneţ al stilului său se desprindea din rânduri în aceeaşi măsură ca şi sentimentul de încredere în talentul şi forţele sale de creaţie. Nu-l cunoşteam atunci decât din unele poezii publicate răzleţ prin coloanele gazetelor bănăţene. I-a venit rândul şi la „Luceafărul”. I-a apărut poezia „Un trandafir”, care a fost apoi reprodusă şi de revista „Tinereţea” din Bucureşti. Petru P. Belu nu s’a mulţumit însă numai cu o singură poezie şi plin de indignare, îmi adresează în vara acestui an următoarelor cuvinte:

— „Luceafărul” a apus de pe bolta speranţei. Am trimis atâtea versuri... Nimic! Ultimele mele lucrări sunt bune, după cum vă puteţi convinge, aşa că nu mai sunt dispus a le arunca oricărei fiţiuci. Sper că „Luceafărul” nu mă va mai refuza deacuma”.

Şi odată cu aceste rânduri, elevul P. P. Belu dela Oraviţa a trimis mai multe poezii şi un fragment de proză intitulat „Copil al nimănui”, ce face parte dintr’un ciclu de capitol peşimiste.

Frumuşeţea literară a stilului său plin de vibraţii melancolice şi duioase, precum şi bogăţia de imaginaţii şi gândiri profunde ce se oglindeau din unele versuri, l-au ridicat pe tânărul P. P. Belu deasupra începătorilor şi i-au deschis calea scrisului românesc, luminată de talentul şi inspiraţia sa fecundă.

I-am anunţat atunci apariţia unui volum de poezii. Elevul, care abia trecuse clasa

cincea de liceu, se văzu deodată lansat pe terenul literar.

Poştă îmi aduse o nouă scrisoare dela Petru Belu:

— „Toamna vine cu paşi domoli, mătăsoşi, în foşnetul tuberculos al frunzelor bolnave. Scriitorii ies din vizuinele lor, speriaţi de veştedul frunzelor, cu volumele pregătite. Cărţi noi vor apare, autori noi vor aduce, discuţii şi teme...”

Şi tânărul scriitor dela Oraviţa îşi transcria în timpul acesta poeziile, comunicându-mi cu bucuria celui care se pregătea pentru tipărirea primei sale cărţi:

— „Din îndemnul Dvoastră mi-am aranjat pentru tipar volumul de versuri. Este o splendoare! Poeziile în majoritate sunt noi, făcute în timpul transcrierii! Volumul cu „Candelabre albastre” era deci întocmit. Aştepta numai editorul. Atunci-i-am răspuns lui Petru Belu să-mi trimită manuscrisul, ca să-i public o parte din poezii într’unul din numerele revistei „Luceafărul”, iar volumul în seria broşurelor din „Biblioteca Luceafărul”.

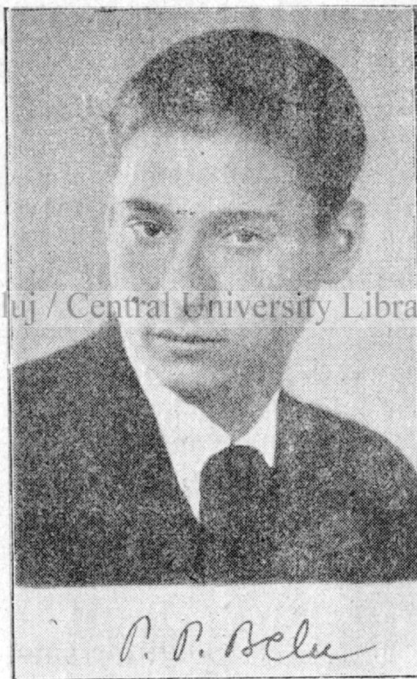
Am dat aceste detalii ca să ilustrez cum au luat lumină „Candelabrele albastre”, primul volum de

versuri al celui mai tânăr poet bănăţean.

*

Pentru a-l înţelege mai bine pe poet şi toată starea sa sufletească, e interesant de a-i cunoaşte unele amănunte din sbuciumata sa tinereţe. Iată pe scurt povestea vieţii sale, după cum mi-a scris o chiar P. P. Belu:

„Născut la 14 Martie 1920, în comuna Vrăniuş, din Valea Căraşului, din părinţi ţărani. Mama a murit când eram de 4 ani. Moartea ei m’a pus pe gânduri încă la cele

patru primăveri ce le aveam... în creerul meu a început să sune întrebarea : Ce-i moartea ? Ce-i viața ? — Și, visând, am rămas un visător nemângăiat până azi ; un copil fără copilărie.

Școala primară mi-am făcut-o în comuna natală și în Oravița, unde tatăl meu îndeplinea o funcție la poliție — din care însă a fost dat afară la 10 Dec. 1934 (în 1924 murise mama, în 1934 îl lăsase pe tata și pe noi — frații — pe drumuri) în urma verificării funcționarilor publici, după un serviciu de 12 ani.

În prezent urmez cursul la Liceul de băieți „General Drăgălina“, în cl. VI-a în Oravița. Decând am intrat în școală am fost mereu premiat.

Am început să scriu versuri pela 12—13 ani. Am colaborat până în prezent la revistele și ziarele : „Luceafărul“, „Tineretea“, „Pământul“, „Colț de țară“, „Curentul nou“, „Zapis“, „Poporul român“, „Cuvântul satelor, etc. Pe Eminescu l'am citit la 10 ani.

Acuma, am rămas să lucrez în timpul liber ce-l mai pot avea. *Căci am trei meditații, din banii cărora îmi fac haine, îmi plătesc locuința și mi cumpăr cărți și caete.* Din partea tatălui primesc doar o caldă încurajare.

*

Câtă duioșie în această poveste tristă. Un copil fără copilărie și un tată care nu poate să-l ajute decât cu o caldă încurajare. Durerea sa sufletească pâlpâie din fiecare strofă. E nenorocit. Și nu și găsește mângăiere decât în spovedania ce o face propriului său suflet. Se destăinuiește în versuri :

Mă simt stingher... străin...
Copil al nimănui.
N'am casă, haine, mamă, nici iubită.
Mi-e sufletul cocioabă dezvelită,
Ce-și ține viața într'un par și-un cui,
Mi-e sufletul o temniță de visuri . . .
Mi-e sufletul străin
El nu-i al meu!
Eu vreau lumină, soare, ghiocel,
Răs, voebună, pace, Dumnezeu . . .
Dar sărăcia-mi spune :
— Taci ! Ce vrei ? ! . . .

În strofele acestea „Spovedania săracului“ este impresionantă. Glasul tânărului poet e ca un strigăt de supremă desnădejde. Cuprins de gânduri sinistre, dezolat, dar

cu resemnare își aprinde în poezia „Candelabre albastre“ o lumină de încurajare:

Prin bolovani, prin spini, pe jos,
Sdrobit de drum, ca un Cristos.
Voiu duce crucea suferinței mele !
Eu voiu culege flori de stele !
Voiu plânge'n vers și-oi râde în satiră.
Din viața mea voiu face o martiră.

Și de-o fi vreodată, ca să mor,
Uitat de toți
Și alungat de toți,
La căpătâi fără pic de lumânare.
Cu capul pe o piatră tare,
Voiu concentra durerile în castre,
Căci îmi vor arde veșnic,
În licăriri mărunte,
Mici
„Candelabre albastre“.

Când te gândești că sufletul unui băiat de 16 ani să aibă atâta rezonanță. Un suflet cu o structură în care duhul se alimentează din văpăi de tânguiri, în care viața trăiește din clocotirea fierbinte a unor sentimente plămădite din durere și privațiuni, la speranța se luminează în licăriri de muze.

Nu știu dec'e's tăcut. Și nici nu caut.
Poate că așa mi-au fost strămoșii . . .
Mă impresionează trandafirii roșii
Și cântecul funebru-al unui flaut.

(O nu'ntreba)

Intradevăr, floarea și melodia sunt prietenii tânărului poet, cari îi înțeleg toată frământarea, tot calvarul.

Sărmanul trandafir ! — Plângea . . .
Fiind povestea lui a mea
Am început și eu să plâng.

se destăinuiește P. P. Belu în poezia „Povestea unui trandafir“. Aceeași măr-turisire o găsim și în poezia „O rază“.

O rază de soare, de eri,
Uitată într'un dud,
A căzut și a împuns un trandafir
Ca un spin . . .
Ascult . . .
Și parc'aud
Cum îi picură sângele . . .
E sufletul meu . . .

Sufletul poetului este însă mare și cu imense sensibilități. E poate prea voluminos pentru pieptul plâpând al unui elev de liceu, căruia destinul i-a poruncit să suferă și să îndure, căci numai din dureri se nasc luminele ce vor fi orânduite să-i împodobească numele cu un nimb literar.

Sărăcia îl urmărește fără cruțare cu tot convoiul de nevoi și lipsuri amare :

*Un plop pe deal mai cântă din vioară
Iar ceilalți, în cântecul lui plâng.
E frig . . . Târziu . . .
Eu trist pe oase-mi strâng
Paltonul rupt și negru ca o cioară . . .
(„Toamna celor doi orfani”)*

Poetul își povestește în versuri toată viața sau mai bine zis tinerețea sa, care n'a cunoscut bucuriile adolescenței. În lungul drumului de meditații pe care a pornit cu voința fermă de a străbate prin noianul necazurilor până la idealul care îl face să viseze, nu și-a luat alte merinde decât ceea ce putea să-i dea sufletul. Lacrimi și melodie.

*Și vioara plânge'n strune,
Culegând din piept suspine . . .*

Câtă frumusețe poetică și câtă simțire în poezia »Romanța unui muzicant« :

*Mătășos foșnesc castanii,
Presărați cu-argint de lună.
Plânge-arcușul pe vioară,
Lunecând din strună'n strună . . .*

*De pe gâtul, strâns cu mână:
Se destramă o romanță
Tristă ca arama toamnii
Ca un fetiș de faianță.*

.....

Cetind versurile lui P. P. Belu, îți face impresia că citești scrisul unui om cu maturitate de gândire și de simțire, care și-a trăit viața în tranșeele negre ale luptei pentru existență. Zdrobit dar neînfrânt, exclamă cu buze ironice și cu glas aproape stins, ca trezit dintr'o turmentație în care l-a împins mizeria :

*Mai toarnă, crâsmare!
Și-mi umple paharul!
Vreau să uit viața,
Chinul și amarul.*

Poetul are însă și clipe de liniște sufletească, în cari talentul său se deslănțuiește într'un elan de preamărirea naturii. Când se află pe câmp, în pădure sau în grădini de flori, cântecul său poetic exaltează și îi dă firii sale o nouă înălțare, mai veselă, mai dornică de visuri și de iluzii. Petru Belu iubeste natura și în mijlocul ei își găsește balsamul de care are nevoie sufletu-i întunecat. El pictează natura în versuri, redând peisagiului, care

l-a impresionat, nu numai coloritul, dar și animația lui. Iată câteva exemple :

*Lăcrimează zărilor
Cu ochi roșii ca de mac . . .
(Miez de vară)*

*Mai la vale'n țarm de-lac,
Aplecată peste mal,
O sălcie mai pletoasă
Se apleacă — să bea apă . . .
Iar schintea argintie,
Călărind din val în val,
Fuge sprintenă, ca mână
Ce atinge câte-o clapă . . .
(Tie)*

*O lună ștearsă, galbenă' pătată,
E smulsă'n sbor
Din vârful unui brad . . .
(Un soare nou)*

Prin publicarea versurilor lui P. P. Belu n'am vrut numai ca să lansăm un nou nume de poet bănățean, dar să deschidem și perspective de afirmare pentru un talent viguros ce nădăjduim să ajungă la culmi nebanuite.

Aurel Cosma junior.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

H. Crețulescu,

Deslegarea de păcate.

„Candelabre albastre“

p o e z i i

de Petru P. Belu

Miez de vară...

Și-a aprins vara cuptorul...
Tese pânze de căldură
Și le-așterne peste tot.
Flori plăpânde, ape fură;
Coace boabele de mură...

Iar pe boltă soarele
Toarce fire de lumină,
Cum o bună gospodină
Toarce'n fire lungi fuiorul.

Lăcrămiază zările
Cu ochi roșii ca de mac...
Suflă praf cărările...

Iar spre seară, la răcoare,
Cățărându-se pe cer
Boabă mare de piper,
Se aude:
„Pit-pălac !...“

Toate-ascultă !
Toate tac !
Râd doar florile de mac :
„Pit-pălac !...“

O rază...

Ploaia a stat, pământul e ud.
O rază de soare, de ieri,
Uitată într'un dud,
A căzut și a împuns un trandafir —
Ca un spin...

Ascult...
Și parc' aud
Cum îi picură sângele :
Pic ! Pic ! Pic ! —
O cioară s'a oprit într'un băgîn.

E sufletul meu...

Troiță

Sărmanul Crist !
Abia-și mai ține trupu'n cue...
Doar oasele i-au mai rămas pe cruce !

Il zgudue de umeri vântul și-l răsuce
Ca pe-o păpușă de carton.

Apusul moțae beat, turtă,
Sughiță tare, cade'n burtă —
I-e haina de vin roșu cu sifon...
Lui Crist îi pârăe și oasele în cue...
Un Moț, cu jale,
În spre el se sue.

Și'n timp ce'n ierburile norilor
Se'nmlădie, mari, șerpil de cărbune,
Ingenunchează —
Agățând pe cruce flori de rugăciune...

Spovedania săracului

Mă simt stingher... străin...
Copil al nimănui. —
N'am casă, haine, mamă, nici iubită
Mi-e sufletul cocioabă dezvelită,
Ce-și ține viața într'un par și-un cui...

Pe bolta sufletului meu paianjeni
Țes tortul alb — ca să îl am când mor :
Prin geamuri sparte țipă lilieci;
Iar mucegaiul sună sub cârlige
De goroprâșniți, șoareci și insecte...
Și peste tot fierb musturile 'nfecte...

Pe inimă crescutu-mi-au bureți...
Plămânii, plini de-otravă, sunt ciuperci
Pe cari-și poartă corpul cucumelci...
În păr am vipere ;
În ochi,
Văpăi și bobi aprinși de jar. —
Mi-e sufletul o masă dintr'un bar,
Pătată 'n vânat — roșu și murdar...

Mi-e sufletul o temniță de visuri...
Mi-e sufletul străin
El nu-i al meu !
Eu vreau lumină, soare, ghiocei,
Râs, voebună, pace, Dumnezeu...
Dar sărăcia-mi spune :
— „Taci ! Ce vrei ? !“...

Povestea unui trandafir

Ai eșit cu soarele'n păr...
Pe firele reci de iarbă
Erau boabe de rouă,
Picioarele, tale, albe și pline
Sdrobeau cristalele,
Iar tu tremurai, de plăcere,
La atingerea răcoroasă.

Dimineața era așa de frumoasă
De parcă ți-ar fi fost soră...
Și, mergând, văzuși un trandafir,
Cu degete lungi, de crin, l-ai rupt,
L-ai mirosit, l-ai strâns la piept,
Și-apoi... l-ai culcat între sâniile tari ca piatra
În albul de zăpadă al lor.

Atingerea te-a'nflorat...
și-ai ridicat ochii spre cer,
— Da, ochii aceia, rupți din albastrul lui —
Ai roșit ca o floare
Din spumă de jar
Și, plină de dorinți nestăpânite,
L-ai svârilit ca o păgână
Într'un boschet de urzici...

Sărmanul trandafir! — Plângea...
Fiind povestea lui a mea
Am început și eu să plâng...

Onduerea unei unde
se întinde ca panglica
Peste-a apei verde formă
cu iuțea de burghiu...
Coama dealului din față
se'ncoroană cu o nimica
Arămie'mbujorată,
împletită'n vioriu...

Mai la vale'n țărniș de lac,
aplecă peste mal,
O sălcie mai pletoasă
se apleacă — să bea apă...
Iar schintea argintie,
călărind din val în val,
Fuge sprintenă, ca mâna
ce atinge câte-o clapă...

Dintre valuri de smaralde
și cu puncte de rubin
Se înalță ca tămăia
în spre cer voiosul cânt.
Și din cuibul ca o tidvă,
smălțuită cu pământ,
săgetează ciocăria
într'un sbor — ca un suspin...

...De pe deal, acum, pe vale
soarele-și buclează părul
și zâmbește feciorelnic
pe o gamă somnoroasă
furnicarului de viață,
ce se simte cum învie,
Inzestrat cu forță nouă
de'nfruntare viforoasă...

Pe o rază jucăușă
Îți trimit sărutul Ție,
Cea cu ochi ca două cupe
sincere ca adevărul...

Sfârșit de toamnă

Codrul și-a'mbrăcat bocanci de vânătoare
Cu piele groasă de vițel — și cue...
Printre troeni de frunze gălbioare,
De parc'ar fi scăldate în cafea.
Se joacă de-a
„Uite popa! — Nu e!...”

E om bătrân și, totuși, plin de glume!
Resfiră cerbii și mistreții,
Crezând că-și face cu-asta vreun renume...
Și-a cumpărat și-o flintă automată.
Și cată...
Să mpuște luna'n zorii dimineții!

Dar, obosit, acuma stă stingher...
Ingrijorat îmbracă un palton cu blană
Și, „disperat, privește în spre cer:
— Se duc cocorii... Vine „zânzăitul”...
„Căci iată, răsăritul
„E un sânge, ce curge dintr'o rană”...

O, nu'ntreba!

O, nu'ntreba dece sunt trist, creolă!
Tristețea mea e ceva înăscut...
Eu sunt un chip mobil de lut,
Iar sufletu-mi: naivă fumerolă...

Nu știi dece's tăcut. Și nici nu caut.
Poate c'asa mi-au fost strămoșii...
Mă impresionează trandafirii roșii
Și cântecul funebru-al unui flaut.

Eu rătăcesc — sunt fire vagabondă —
În violetul umed de'nserare.
Mereu visez naintea mea o mare
În care Luna-și scaldă firea blondă...

Și uneori, la pieptu-mi cu-o ghitară,
— Nici eu nu știu — pornesc hai—hui...
Cânt tuturor și nimănui
Aceiași melodii funerare...

Cei ce mă știu cântarea mi-o ascultă
Căci văd că sufletul mă doare.
Induișoși, îmi dau câte o floare
Și plăc, mânat de forța mea ocultă...

Iar tu te miri că's trist ca un sicriu
Și că zâmbesc ca Sfynxul din Egipt?
Viața mea-i un pui de eucalipt...
Dacă trăesc sau dacă's mort, nu știu...

— — — — —

O, nu'ntraba dece sunt trist, creolă!
Tristețea mea e ceva innăscut...
Eu sunt un trandafir bolnav — de lut —
Iar sufletu-mi: naivă fumerolă...

Mai toarnă, crâșmare!

Mai toarnă, crâșmare,
Și-mi umple paharul!
Vreau să uit viața,
Chinul și amarul...

Ce stai măi, cobzare?!
Hai, zii nebunește! —
Fericit e omul
Care nu iubește...

Viața asta toată,
E o nebunie!
Cine azi mai crede
În sfânta Mărie?

Cei știrbiți de vreme,
Popii și asceții...
Toarnă, măi, crâșmare!
Și tu zii, cobzare!
— Șandramaua vieții!...

Amintire

Adânc dormea pădurea
În straiul ei de frunze...
Visau arbuști baluri;
Gorunii balerine.
Iar vântul printre ramuri
Broda romanta veche
Cu-aceleași mandoline...

Pe fiecare frunză
Era o pată roșă...
Pe fiecare pată
O boabă de argint,
Și'n fiecare arbor,
Era câte-o năpărcă.
Buștean dormea un greer
Pe-un pui de mănătărcă...

Era atuncea luna
un fel de cozoroc.
Și avea o dungă de-aur
—Căci ea părea de fosfor —
Și parcă scârțâia...
Părea o luntre veche
Pe apele din Bosfor...

...Și pentru'ntâia oară,
Privind acum luna pârul
Ți-l poleia cu aur,
Ți-am spus că ești frumoasă...
Acea încântată,
Acea rușinoasă,
Pe pieptu-mi culcași capul —
Și-ai început să plângi...

Simțeam cu orice lacrim
Am scara mea de visuri!
Din sufletu-mi o frângi...
Alături mandolina
Izvorului de munte
Lovea cu-argint în stâncă
Atâta de sonor!

Tremurător
Și palid
M'ai sărutat pe frunte
Și-ai dispărut ca umbra
Întâiului cocor..

Luceafărul pe boltă
Avu în ochi scilpire!
Iar luna, întristată,
Se prăbuși în nori!

...Era întâia noapte
Și ultimea'ntâlnire!...

Cheful robului scăpat

Zii, țigane!.. Violina, mâna ta și tu să plângi!
„Zii, țigane!.. Zii, măi, cioară!
Ca durerile să-mi stângi...

Ce te uiți cu ochi de broască?!
Parcă nu mai măi văzut!
Nu, ca tine și ca alții? —
Nu, țigane.. 's om pierdut...

Mi-au ras părul șobolanii;
Șerpil mi-au sorbit măduva,
Într'o temniță — departe —
Unde nu ajunge carte,
Unde nu 'nfloresc castanii...

Eu de aicea sunt... din sat...
 Ia gândește... Mi-ai cântat...
 Te duceam seara la fete,
 Le spuneam ca să te 'nbețe —
 Dar la nuntă omorii
 Pe Florica lui Morar,
 Și atunci, m'au dus la ocnă...
 E demult .. demult amar...

Și țiganul mâna-și duce
 În spre fruntea de carbune;
 Holbând ochii, face-o cruce;
 „Tu ești Ghiță? *Chiar tu Ghiță?*“

Și vioara plânge'n strune,
 Culegând din piept suspine...
 „Plângi, vioară!... Plângi, măi, Lică! —
 „Plângeți voi și pentru mine!“...

Un soare nou

O Lună stearsă, galbenă, pătată,
 E smulsă'n sbor
 Din vârful unui brad...
 Pe drumul trist și colțuros de vad
 Un Moț sărman,
 Făr cioar, ci și suman,
 Străbate calea lungă și 'ncurcată...

Pădurea plânge și se vaită'n noapte,
 Cu haina 'n zdrențe —
 Ciuntă,
 Despletită...
 De ramuri prind cu ghiare mâni de vânt
 Schiloave crengi se'nțeapă în pământ;
 Cu guri de peșteri Vayu!
 Rage ca o vită.

Și Moțul merge...
 Chica i-e vâlvoi...
 Il pișcă frigul prin cămașa ruptă —
 Acasă îl așteaptă suptă
 Femea lui,
 Copiii slabi și goi...

I-a fost sortit să fie mereu slugă!
 Să fie cerșetor pribeag!
 Drumet, hoinar din prag în prag,
 Bătut de vânt
 Și'n veci scuipat de ploi.
 Copiii lui, mereu, flămânzi și goi..
 Cu fluer viu,
 Ciubere,
 Și cu glugă,
 În care poartă doine de durere.

O, cerul lui! — E veșnic cer de plumb
 El n'are'n cas'o mână de porumb,
 Deși trăește pe pământ cu aur.
 Și'n jalea lui așteaptă un nou soare;
 Un crist din cue să coboare,
 Să-i mântuiască starea de acum,
 Dar, pân'atunci, mereu hoinar
 Iși lasă carnea'n pietrele de drum...

...Și'n timp ce vântul mușcă din pădure
 Se-aud, ca'n vis... frânturi de vorbă,
 Pe care munții caută să le fure:
 „Vai!... Munții noștri.. aur poartă...
 „Noi cerșim din poartă'n poartă!
 „Vai! Munții noștri... de-aur plini,
 „Noi cerșim“...

Văjijji... O sabie de foc...
 Miros de carne friptă'n bucă vântul.
 Cântarea a tăcut. Și-a tremurat pământul...

Un ultim „Souvenir“...

Apusu-aruncă'n brazi cu boli de jar...
 În tămâiosul aer stă spitalul,
 Ca un cosciug pe care idealul
 L-a zăvorit și l-a semnat cu var...

În curtea largă stau culcați bolnavii
 Din ce în ce,
 Mai istoviți și triști...
 În vântul mort și somnolent de toamnă
 Așa de slabi și de tăcuți
 Par Criști. .

Și verdele pădurii îi înșeală!
 Și medicii și frații și părinții!
 În chipul lor petrificați sunt sfinții —
 Căci lumea lor
 Mai poate fi reală?

Pe arborele vieții cade bruma.
 Și noi cădem ca frunzele de toamnă —
 Poimăine... mâine.. sau acuma!

Sub bradul alb, ce aruncă plete'n drum,
 O tânără copilă, ca un crin,
 Iși rețrește viața 'ntr'un album...
 Și cum întoarce,
 Filă după filă,
 Din fiecare sboară un suspin...

Dar între foi apare-un trandafir...
 Ea îl sărută lung și arzător,
 Sorbind din sângele petalelor parfum
 Șiroaiele de lacrimi scriu pe-album,
 Udând și foi și trandafir,
 Un dureros,
 Și poate,
 Un ultim „Souvenir“..

Caricaturistul Ion Suci

Fără îndoială că manifestarea fiecărui individ se modelează după firea lui, după constituția lui spirituală, îndeosebi atunci când această manifestare pornește dintr-un impuls lăuntric. Împrejurările din afară pot să-i dicteze anumite condiții de comportare, de formă și exprimare, nu pot însă denatura esența intimă a acestei manifestări. O transformare putem să o admitem la cei slabi cu duhul, dar o individualitate bine definită, nu ne putea fi schimbată de împrejurări, individul își va păstra firul conducător al personalității sale, îngăduindu-l cu pricepere în jurul condițiilor de viață, impuse de colectivitatea în care trăiește. E și firească această cale, mai ales atunci când produsul unei activități cade direct sub aprecierea acestei colectivități, fie procurându-i motive de preocupări serioase, fie dându-i prilej de bună dispoziție.

În cadrul unor asemenea considerații, Ion Suci găsește o perfectă justificare a atitudinii sale. Fire optimistă, veșnic gata să-ți dea prilej de destindere, capabil oricând să descrețească o frunte mohorită.

Cu vervă, spiritual, prieten bun și prea a rare ori de o foarte ușoară ironie.

Ironia lui e natural să fie exprimată grafic. Dar cele câteva linii nu trădează răutate, e mai mult ironia ce o găsește într-o epigramă amicală, nicidecum satiric ori batjocoritor.

Primele caricaturi le-am cunoscut (ce ironie!) la un restaurant timișorean. Sub boltitura afumată a birtului cu aspect medieval, printre obiecte mai vechi sau mai noi, rânduite pe policoare ca la anticar, pentru panoplii vânătoarești și paseri împaiate, într-un colț o serie întreagă de desene. Figuri binecunoscute, clientela de foarte zilele a birtului. De multeori cei portrețați erau prezenți așezați solem la masa de stejar, în fața unei cupe pline, spre hazul celor ce-i descopereau deodată în caricatură și la masă.

Aci e expoziția permanentă a caricaturistului Suci Ion, aci îi întâlnești în fiecare zi expresivitatea celor câteva linii puse pe hârtie.

Ion Suci s'a născut la 16 Iulie 1896 în Timișoara (ca o apreciere mai justă a

activității sale credem necesar să dăm și câteva date biografice) fiul lui Ion Suci fost director la banca Timișana. Studiile secundare le face la Brașov, Timișoara și în cele din urmă la Oradea unde își dă bacalaureatul. În timpul războiului e, înrolat în armata austro-ungară iar după unire ca ofițer în armata română îl găsim pe frontul dela Iși

După război se stabilește la Timișoara iar în 1926 pleacă în Germania, unde rămâne timp de trei ani. În acest timp călătorește prin toată Germania, dar

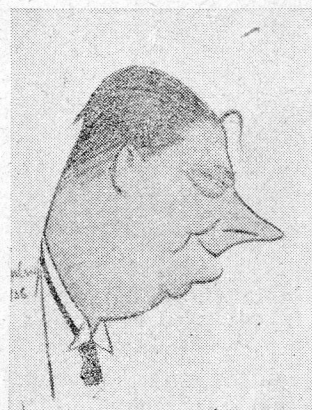

Caricaturistul Suci Ion

Anton Mocioni

Suci Ion

Aurel Cosma jun.

Suci Ion

îndeosebi stă mai multă vreme la Berlin.

Dacă Suciul Ion e un caricaturist de talent, acest talent mai are o fațetă tot atât de evidentă și bine șlefuită. Calitățile sale muzicale sunt îndeajuns de apreciate de către cei ce-l cunosc și l-au auzit. Cât timp a stat la Berlin a studiat în special muzica, lucru pentru care pare că a și plecat în Germania. Avea acolo o orchestră proprie din care se susținea, ne având alt sprijin care să-i permită șederea în străinătate. Reîntors în țară este angajat la conservatorul comunal din Timișoara ca profesor auxiliar de vioară. Activează și actualmente în diferite organizații muzicale: face parte din quartetul Tomm, membru al orchestrei simfonice, concert maestrul orchestrei teatrului și a catedralei Dom. La diferite concerte se prezintă în repetate rânduri ca solist.

În afară de muzică în Germania se ocupă și cu desenul. La Frankfurt lucrează în școala profesorului Lissman, unde se ocupă cu studii de nud și portrete în carbune. La o oră de corectură, printre altele, profesorul Lissman îi spune: „Sie werden nie richtig portrieren können, weil Sie die Menschen immer in der Karikatur sehen“. Desenul de caricatură Suciul I. îl începe încă din școala secundară, natural prin a-și caricaturiza profesorii. — Reîmpropătându-și amintirile mi-a povestit întreaga viață, cu întreg noianul de întâmplări și peripeții prin cari a trecut și încheind cu același optimism cu același umor care îl caracterizează: „Alta ce să-ți mai spun, toate le ști — nu mănânc săpun și nu fur locomotive încălzite“.

Dr. Dimitrie Nistor

Suciul Ion

Prima manifestare în public caricaturistul I. Suciul o are cu expoziția din 1932 la Timișoara, când expune peste 200 de caricaturi. Presa apreciază prin o critică elogioasă manifestarea și talentul său. Caricaturistul bănățean obține la această expoziție un frumos succes moral și material, fapt care i-a dat un nou indemn spre muncă.

Expoziția din acest an, la care prezintă aproape 200 lucrări, pătrunde cu aceeași ușurință în aprobarea publică, provocând aprecierile pe cari artistul nostru le merită din plin. Le merită pentru că deși n'a ajuns să arate în măsura cea mai mare diformitatea spirituală a individului, totuși printr'un umor fin, prin o ironie prietenească spusă linia sigură a caricaturistului prinde cu dibăcie ceea ce e specific persoanei portretate.

Dacă am reprivi manifestările spiritului uman, am vedea că literatura satirică și-a păstrat totdeauna caracterul ei biciuitor, fie că a avut scop moralizator, fie că a ridiculizat defectele individuale sau stările de lucruri. Dacă această literatură păstrându-și cu credință atitudinea clasică, n'a putut îngemăna cu atâta succes — umorul și satiricul — arta plastică le-a cuprins în cel mai întregit chip. Evident că a combina sub o nouă formă elemente atât de diferite, implicite și reclamate nu numai o înțelegere a acestora, dar și o superioară disciplină, o cunoaștere temeinică a psihologiei omului. Lucrând fără a poseda în măsura trebuincioasă mijloacele reclamate de acest gen, sau că vei trece într-o extremă absurdă de grotesc, sau nu te vei putea ridica niciodată la o așa treaptă de superioritate încât să prezinți caricatura la adevărata ei importanță. În ambele cazuri rezultatele ca valoare artistică vor fi inexistente, iar produsul unei asemenea activități în cazul cel mai bun, nu poate fi considerat decât ca o simplă încercare.

Prof. Augustin Coman

Ion Suciul

Epoca în care caricatura își fixează punctul precis între valorile artei plastice, e desigur renașterea. Acel demon Savonarola a lui Leonardo da Vinci, fixat în imaginea caricaturală a unui spirit rău, o va dovedi întotdeauna. În această epocă de frământări când arta își găsește potențialul de expresie și superioritate, caricatura își are valoarea ei, valoare ce n'a desmintit-o

nimeni până acum. Mai târziu un *Goya* prin — capriciile — lui pline de expresivitate, biciuește cu atâta îndrăzneală moravurile și atitudinea contemporanilor săi. *Daumier* un artist de puternică intuiție, în a cărui lucrări exagerarea formelor externe tind, sub un aspect umoristic, să arate tocmai diformitatea spirituală a individului. *Forain* un alt artist de o rară sensibilitate, în ale cărui lucrări de artă pură pe cât de puternică este viziunea

Dr. Emil Grădinaru

Suciu Ion

tragicului, pe atât de temperat satiricul ce-l pune în caricatură. Forain fără răutate ridiculizează mai mult naivitatea oamenilor.

Dar nu ajunge să bănuiești isvorul de unde a pornit caricatura și nici să înșiri cu vagi lămuriri punctele de desvoltare, pentru a ilustra suficient valoarea ei. Pentru a demonstra superioritatea intelectuală cu care trebuie să fie dotat caricaturistul și cât de temeinic trebuie să cunoască mijloacele cu cari plastica lucrează.

La noi caricatura nu poate fi ilustrată prin epoci de evoluție, fiindcă nu există decât

Alexandru Popp, prof. pictor Suciu Ion

prin câțiva artiști contemporani. Prin prisma acestui cadru trebuie să judecăm orice manifestare de acest gen. În această nemijlocit de mică grupare trebuie să plasăm pe oricare caricaturist și în consecință să-l apreciem. Iată că nu numai lucrările caricaturistului I. Suciu ne dau prilejul de a-l aprecia, ci și îndrăzneala de a pași activ pe un teren atât de puțin umblat la noi. Asta nu ne împiedică însă a mărturisi — cu acelaș sentiment de prietenie — că am vrea să-l vedem depășind această fineță și caricaturizare a formelor exterioare, am vrea să-l vedem pătrunzând mai adânc în taina spiritului celui ce cade sub ascuțișul creionului său. Posibilitățile îi sunt deschise și nu ne îndoiim că Suciu Ion ne va face această surpriză.

Ștefan Gomboșiu

Noapte din sat

De mult dorm trudiți vecinii,
strajă li-s câinii 'n ogradă
cari din vreme 'n vreme latră
după umbre de pe stradă

Somn de vară —: întreg satul
doarme ca un prunc în poală,
luna văruie pereții,
umbrele-i mănjesk cu smoală.

Ulița-i de mult pustie —
într'o casă un ceas bate:
tinc — tinc — tinc... douăsprezece,
— mijloc de soma greu în sate.

Un cocoș, în dud, visează
zece 'n aret îl urmează...
Cândva tac, el tace iară,
adorm și câinii 'n oboară.

Luna a'nceput să coboară —
Umbrele-au ieșit pe uliți
și cu ele, să se vadă,
și două pisici la sfadă.

Zorile se văd — pe suliți
sosind peste pragul zării,
se trezesc din nou strejerii:
Cucurigu — școală, școală,
— Luna moare după școală.

Romulus Fabian

VADUL

— Idilă —

Pârâu ce curgi la vale de Bologna,
Pârâu cu valul cristalin și 'ncet,
O, scump pârâu din locurile noastre,
Tu singur m'ai făcut să fiu poet:
În stuful înflorit și 'n răcoroasa
Ta luncă și 'n umbrarul tău discret,
În iarba ta cea moale și 'ndesată
Am cunoscut iubirea 'ntâiași dată.

Prin valea plină cu nisip de aur
Curgea sonoră apa 'n leneș salt;
Pe unde-i apa mai puțin adâncă
Voiam s'o trec pe malul celălalt.
Ea îmi cânta și cântecul ei vesel
Murea departe peste codrul nalt.
Ea, blondă și frumoasă, o iubeam:
Aș fi dorit să-i spun și nu 'ndrăzneam.

Cu patimă, de braț, ca doi logodnici
Vrăjiți de suflul primei mângâieri,
Noi singuratici ne plimbam la umbra
Tăcută a stejarilor stingheri;
Din faldurile rochiei ușoare,
Din păru-i blond, în boarea dulcii veri,
M'intra aroma cărnii sănătoase
În inimă pe căi misterioase.

Ajunși apoi pe-al vadului țărni verde,
Deodată ne cuprinse un tainic gând;
Nehotăriți, o clipă ne oprirăm
Și rușinați, și vesel surâzând.
Eram doar singuri singurei — și roșii
Obrajii ni-i priveam din când în când.
Pârâul susurând fugea la vale,
Și trebuia prin el să facem cale.

Curajul mă 'ntări, șoptindu-i: vino
La mine 'n brațe, să te iau pe sus.
Ea răsă — atunci și mă privi 'ndrăzneată
Cu ochi șireți și limpezi de nespus.
Simții cum voluptatea ca o lamă
De gheață printre coapse m'a răpus.
În gură limba-mi tremura sfioasă,
Iar inima zvâcnea din piept să-mi iasă.

**Lorenzo Stecchetti, *Il guado, idillio* din
vol. *Postuma* (1877).**

Mă descălțai, plecându-mă pe iarbă
Cu ochi sfioși, ea totuși mă privea;
În brațe o luai, intrând în apă,
În brațe, eu care-o iubeam. Așa
De bine m'alipii întâiași dată
De sânul ei zglobiu, că tremura
Cum tremură un porumbel pe care
În mână cineva îl stânge tare.

O, piciorușe, mândru încălțate,
Ca să n'o văd în ochi, priveam la voi.
Ca să nu-i văd privirea 'n care spaima
Se întrecea cu zâmbetu-i vioi!
Troznea la piept sub degetele-mi strânse
Ce se — afundau în cărnurile-i moi,
Iar suflu-i zâmbitor și plin de viață
Cald și 'ndrăzneț mi se urca în față.

De frică se strângea timid la pieptu-mi
Și cum făcea un pas, zâmbea sfios;
Șuvițe blonde, falfâind în soare,
Mă alintau pe față unduios.
Văzui reflexul de argint al apei
Pe fruntea ei sclipind misterios.
Atunci prinsei curaj și-am încetat
Spre voi, dragi piciorușe, să mai cat!

Avui curajul să mă uit în față,
Nu tremuram, în ochi când o privii;
Iar carnea ei îmi palpită în brațe.
Eram pe mal acum și mă oprii, —
Când bluza-i îmi deschise largă calea
Spre candid mistere; o privii
Ingenunchiat, pân' dragostea mă 'nvinse:
O sărutai pe buzele-i aprinse.

Ce-a fost apoi? Văzu și înțelese
Al râului val cristalin și 'ncet,
Și tu, drag rău din locurile noastre,
Tu, care m'ai făcut să fiu poet;
Și răcorosul mal și stuful verde,
Și — umbrarul binevoitor, discret,
Și iarba ta cea moale și 'ndesată,
Unde 'nvățai iubirea 'ntâiași dată.

Din italienește de **Pimen Constantinescu**
și **Dem. Pand. Popescu**

Dascălul Savin

— Tipuri de apostoli bănăţeni de altădată —

de Petru Petrica

Pe Valea Caraşului, din drumul de ţară, bine îngrijit ce vine dinspre Oraviţa aşternându-se ca un şarpe uriaş dealungul râului Caraş din dreapta sa, până înspre Craşova şi de aci mai departe; din inima comunei Ticvaniu-Mare, se desprinde spre miază-noapte o şosea albă, prăfuită, ce urcă greoi în sus pe coama dealului (printre lanuri mănoase, până ce dela un loc apucă veselă la vale dând buzna în Pădureni, sat ascuns între pomi şi aşezat la îmbucătura Dealului Bisericii, în văgăunile a două văi, numite: Valea Satului şi Valea Țiganilor, tăiate peste mijloc de două părânaşe cu unde cristaline ce poartă acelaşi nume.

Cum e aşezat la poalele Carpaţilor Meridionali a căror ramuri se întind întocmai ca nişte degete de ale uriaşilor, până înspre Dunărea bătrână şi câmpiile Banatului Jugoslav şi cum coastele dealurilor din împrejurimile sale sunt împănate cu mii de pruni de diferite soiuri, primăvara şi vara pare un adevărat rai de verdeaţă, de putere şi de viaţă plină de farmec, unde paserile se întrec în cântece.

Privit acest sat de pe dealurile din împrejurimi, casele lui albe, înghesuite una lângă alta, se văd întocmai ca nişte ouă depuse într'un cuib, străjuite de biserică, sentinela neadormită a credinţei strămoşeşti, a cărei turn acoperit cu tablă se ridică din mijlocul lor falnic spre cer întocmai ca o sulită, strălucind auriu în bătaia razelor soarelui,

Prin felul cum e aşezat mai într'o margine, ferit de lumea mare, locuitorii lui în acest, cuib de fericire, atât în vremuri grele de bejenie cât şi în zile semine, duc o viaţă liniştită şi retrasă, păstrând neatinse de „modernismul” vremurilor: limba, credinţa şi obiceiurile strămoşeşti.

Aci în acest colţ al unei Elade de odinioară, sub priporul „Românului”, pe marginea părauaşului Valea Țiganilor, se ascunde din calea valurilor tumultoase a vieţii, în dorul frunzişului a câtorva tei şi băgrini bătrâni — tăcută, liniştită şi retrasă ca şi stăpânul ei, casa frumos zidită a dascălului Savin, un bătrân apostol de altădată...

II.

E zi frumoasă de Maiu, cu un cer senin şi limpede ca lacrima ochiului. Merii, perii şi prunii sunt în floare. Câmpul şi codrul e un verde tot, peste care zefirul cu adierea lui lină împrăştie mirosul îmbalsamat al florilor în toate părţile văzduhului.

Dascălul Savin, bătrân, aproape octogenar, la înfăţişare înalt, uscăţiv, cu privire blândă, cu fruntea încreţită de griji şi de necazuri, şi cu capul acoperit de cununa argintie a anilor, se îndreaptă cu paşi agali spre uşa grădinei, apasă clanţa, o deschide şi intră înăuntru, unde, după ce mai aruncă câteva priviri fugare spre straturile de legume îngrijite cu gingăşie şi spre pomii ninşi de floare, se îndreaptă încetinel pe coastă la deal spre banca de sub nukul din fundul grădinii. Ajuns aci'n deal sub nukul bătrân cu coroana ruginită de vreme, se așează încet pe banca simplă de brad şi în liniştea perfectă ce domneşte împrejurul său, furat de gânduri şi târât prin alte lumi cu totul altele de cât a vieţii zilnice, care lumi demul au dispărut în negură vremurilor — petrece visător, îmbătat, de farmecul splendidei panorame a naturii, ce stăpâneşte întreaga fire, privind cu jind acest tablou încântător şi casele din vale ale satului său natal.

Astfel stând gânditor, liniştit şi retras, colindând cu privirile-i hoinare satul, văile şi colnenele pe unde alerga odinioară fiind copil sburdalnic atât de strengăreşte. Deodată însă parcă fără voia sa, privirile i-se opresc asupra curţilor boereşti din mijlocul comunei şi cu o duloşie nespusă exclamă încet singur :

— „Doamne, doamne! Ce vremuri erau odinioară!... Cât de plină de îmbelşugări şi desfătări era viaţa pentru unii şi cât de ticăloasă şi amară pentru alţii... Cum

stau colea jos în vale în mijlocul satului ca niște bondari prinși pe pânțele unei biete vite pentru a-i suge sângele, cele trei conace boerești de triste aduceri aminte, împrejmuite frumos în parcurile lor pitorești de castanii seculari. Câtă viață, câtă desfătare și îmbelșugare era aci odinioară pentru stăpânii lor și cât amar și durere pentru strămoșii mei.

„Parcă-l văd și astăzi după atâta amar de vreme pe bunicul sărmanul și pe alți moșnegi ai satului, cum în copilăria mea îmi povesteau cu ochii scăldați în lacrimi: „Hei n poate! grele zile și ticăloasă viață am dus noi moșnegii ăștia gârboviți de ani pe vremea „robotului“ înainte de „48“. Moșia noastră așa biet mult puțină cât o aveam era mai mult proprietatea boerului de cât a noastră. Munceam toată săptămâna pentru el și numai o zi pentru noi, iar din produsul acelei sărmane zile ce puteam agonisi, trebuia să-i mai dăm zeciuală. Boerul pe acele timpuri avea mari drepturi asupra noastră, ne bătea și ne punea'n jug alături de vite, el avea putere să ne judece și tot el să ne omoară, încât pe atunci țaran și rob tot una era... Dimineața când suma clopotul la curte toți cari puteam munci trebuia să ne adunăm acolo și să pornim la munca câmpului, pentru a lucra țarina boerului și nu pe a noastră, iar pe cel care întârzia dela lucru ori făcea alte neplăceri boerului, îl puneă călăul Ianoș pe *ghereș**) și-i croia cu gârbaciul la lovitură până ce-i pornea sângele șiroae din piele „...Dar iată ce e averea, ce e mărirea și ce e viața pe acest pământ: cu adevărat praf și pulbere pe care la bat vânturile. Și azi unele dintre aceste ticăloase curți boerești stau pustii și ruinate aproape complet, iar altele pornite pe acelaș drum al vecinicieii, pecând vetrele străbunilor mai roboțași de odinioară, se populează și se înfrumusețează tot mai mult pe fiecare zi ce rece, privind cu dispreț spre asupritorii lor păcătoși de odinioară“...

Copleșit astfel de potopul amintirilor acestora, gândul pribeag îl duce și-l transportă visător tot mai mult îndărăt pe cărările vieții sale de mult trecute, de pe când era tânăr, viguros, dornic de viață și muncă. Incepură în aceste momente să-i ruleze pe dinaintea ochilor întocmai ca într'un film de cinematograf, o nesfârșită serie de amintiri dintre cele mai scumpe ale vieții sale, peste cari în sufletul său timpul și uitarea încercară demult a-și așterne lințoiul lor nestrăbătut.

Se vede iarăși băețel nevinovat, iubitor de natură și libertate, alergând sburdalnic colea prin crângurile de pe lângă sat, apoi elev la școala din loc, mângâindu-l uneori, învățătorul sau muștrându-l cu asprime... Iată-l mai târziu cum într'o dimineață de toamnă, între îmbrățișările părinților, între lacrimi și urări de bine, sgribulit într'o trăsură țărănească pleacă însuflețit la școala dela oraș, la seminar să învețe apostolia dascăliei, pe care o credea pe atunci de cea mai nobilă carieră. Neînsoțit de nimeni în lumea aceea străină și necunoscută pentru el, decât de dorul să ajungă dascăl odată, fără să fie știut atunci câte le are de pățit, prin câte de trecut, câte neajunsuri și mizerii de îndurat până ce își câștigă diploma.

Se mai vede cum în orele libere colea la marginea Caransebeșului pe malul Timișului, la umbra salciilor în a căror ramuri vântul munților Semenici își alina fruntea învăpăiată — visa singur viitorul și-și închipuia în gând ziua de mâine plină de fericire și bunătate. După aceea câștigarea diplomei, căsătoria cu fata părintelui Gheorghe din Lișava, lupta cu greul vieții pentru existență în lumea neagră și clipele acelea când biruit câte odată în această luptă, zdrobit se clătina să se prăbușească iar nemângăiata sa soție însă îl încuraja și-i mângăia blând fața brăzdată de griji și suferinți cu cuvintele:

— „Nu dispera! Am avut noi încă și alte zile grele, dar am luptat și pe toate le-am biruit, iar el îi răspundea cu ochii plini de lacrimi:

— „Da, am avut necazuri multe, am luptat și până într'o vreme am biruit, dar azi toate s'au sfârșit. Ne apasă datoriile, ne frânge sărăcia și ne sugrumă nevoile. S'au dus idealurile tinereții, visurile sunt sfărâmate și fii noștri? ...

Dup' aceea greutățile și necazurile îndurate cu cei patru fii ai săi până ce cu dragoste pârintească i-o crescut și le-a dat o pâine mai omenoasă ca a lui, precum și multe alte peripeții ale sale din viața-i sbuciumată. Deodată însă în noianul acestor visări, printre zăbranicul de frunze al pomilor, ca din pământ îi răsere înaintea ochilor

*) Așa se chema o bancă anume făcută, pe care se așezau „osândiții“ ca să fie pedepsiți cu „bătăi“.

o altă clădire a satului, frumoasă, impozantă și bine îngrijită — Școala. La zărirea ei ca electricizat tresare cu fața înviorată, părându-i din nou că se vede conducătorul acelei clădiri spațioase, apostulul tinerelor vlăstare... Își amintește cu drag de zilele acelea când a venit învățător în Pădureni, cu cât dor de muncă și cu câtă bătae de inimă a pășit peste pragul acelei clădiri, care pe atunci o găsisse sărăcăcioasă și neîngrijită, disprețuită și neluată în seamă de către frații săi. Câtă activitate a trebuit să desfășoare, câte greutăți a avut de înfruntat până ce a reușit să învingă neștiința oamenilor și să scoată un sat de oameni din ghiarale întunecului la lumină, necruțând pentru aceasta nici jertfe materiale nici sănătate. Câte obrăznicii a avut de îndurat la început din partea multora dintre săteni, cari îl înfămpinau aproape la tot pasul cu cinism, până ce în sfârșit cu mare chin ia adus la calea cea bună. În vâltoarea acestor amintiri, fără voia sa, un suspin adânc se desprinde din pieptul său însoțit de următoarele cuvinte:

— „Când suntem hotărâți, avem voință tare și vrem să muncim cu sârguință, toate greutățile și obstacolele ce se pun de-a curmezișul în calea noastră le înfruntăm și învingători răzbim înainte spre ținta dorită... Astfel și eu după modesta mea muncă de aproape o viață întreagă, ce am depus o într-o parte din ogorul neamului ce mi-s'a dat mie spre îngrijire, nădejduesc că mi-am făcut conștiincios și pe deplin datoria!... Apoi foarte mișcat și obosit de gânduri își lasă greoi fruntea în palme, repetând încă odată cu un zâmbet de mulțumire: „Nădejduesc că mi-am făcut pe deplin datoria!...“ Învremece de pe coastele „Vâlcelelor“ din față, de printre prunii înfloriți se aud sbierăte de miei și neîntrerupte strigăte de cucu, cucu...

III.

A trecut primăvara și vara cu farmecele lor pline de vrajă, aceste dulci anotimpuri cu lumina zămbitoare a reînvierii, a renașterii și cu puzderiile de raze trandafirii de prin crânguri și lunci și a venit toamna cu melancolia ei, întinzând peste câmpiile pline de viață de altădată haina sa ruginită... Dascălul Savin într-una din aceste zile cu un soare posomorît, ca de obicei, stă iarăși sub nucul din fundul grădinei și-și odihnește corpul obosit și sdruncinat de vreme, de muncă și de necazurile vieții. Deastădată însă nu pe bancă ci culcat și cu mâna dreaptă făcută căpătâi, pe straturile de frunze îngălbenite, ascultând cum vântul de toamnă cântă troparul de moarte al verei...

Șade, privește, ascultă și cu tristeță din nou se gândește, iarăși ca de atâtea ori, la copilăria-i nevinovată, la viața de odinioară, la suferințele străbunilor săi, la zilele petrecute aci în Pădureni ca învățător, precum și la atâtea alte nenumărate scene de bucurie sau întristare din viața sa sbuciumată, pe când prin văzduh se aud țipând sfâșietor cocorii cu strigătul lor sinistru: cru, cru...

La auzul acestor țipete lugubre, dânsul se ridică într-o mână și dus așa pe gânduri, cu mâna dreaptă făcută streășină deasupra ochilor, își îndreaptă cercetător privirile spre cer, unde după puțin timp zărește triumghiul lor nesfârșit înșirat ca un lanț de mărgele pe albastrimile văzduhului și zice încet:

— „Sunt cocorii cari de frica iernei se duc dela noi într'alte țări mai călduroase...”

Urmărindu-i astfel cu privirile ațintite până departe în zare spre orizontul fără margini, deodată îi apare înaintea ochilor, pe creasta din față a Dealului Bisericii — cimitirul satului, cu nenumăratele lui cruci și morminte ce închid în ele multe ființe scumpe și iubite lui, cari demult-demult s'au stins și-și dorm sub glia rece netulburați de nimeni, greu somn al vecinicii.

La zărirea cimitirului un fior de groază îi străbate întreg corpul, apoi înduișat peste-măsură, cu inima plină de durere și oftând de câteva ori din adâncul inimei, îngână încetșor cu un glas amar:

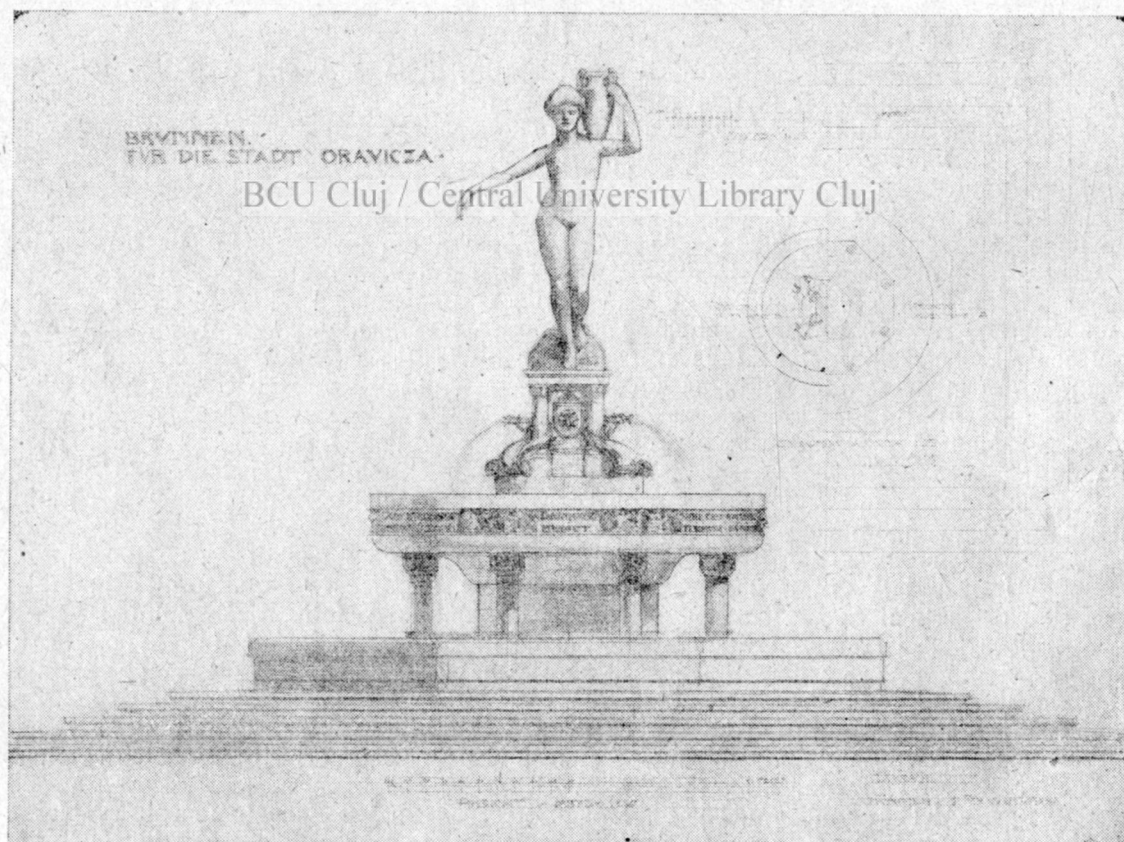
— „Ah! sărmame om, cât de repede treci din lumea aceasta la cele vecinice... O tu viață atât de scumpă nouă muritorilor, cum a ta tinerețe sugrumă bătrânețea, bătrânețele și necazurile care-ți pândesc peste tot locul ale tale popasuri... Se duc cocorii, se duc toate!... Ca azi ori mâine, unul câte unul și rând pe rând, așa încet pe nesimțite ne ducem și noi cu toții din lumea aceasta... Mă voi duce și eu pentru totdeauna colea sub glia umedă din Dealul Bisericii, având la cap una dintre acele triste cruci, îm-

prejurul căreia domnește uitarea . . . Însă când dinaintea privirilor sale hoinare i-se înfățișează cei patru brăduleți din vale, sădiți de el în grădina sa și cari întruchipează pe cei patru feciori ai săi, ca prin farmec fruntea i-se descrețește și cu o voce dulce își zice :

— „Totuși sunt împăcat cu gândul și recunoscător Tatălui ceresc. . . patru brazi sădiți de mine stau colea în vale la ușa grădinei mele, falnici ca niște străjeri neadormiți patru fii a mei întocmai ca și acești brazi se află astăzi muncitori în grădina neamului românesc, iar un sat de români neaoși scos din întunec la lumină și din umilință și sărăcia de altădată ajunși la fericire și bunăstare . . . Sunt mulțumit! . . . De acum pot să mă duc din lumea această, nădăjduind că mi-am făcut pe deplin datoria în ogrorul neamului , . . și două lacrimi fierbinți izvorite de sub genele, ochilor săi umezi, îi brăzdează șerpuitor fața înseninată . . .

Mai în iarnă, într'o promorită dimineată, cu un cer ca de plumb, în Pădureni clopotele din turnul bisericii începură să cânte prelung' și jalnic, cu niște sunete nespuns de plângătoare, o cântare cu totul alta ca cea de liturghie, ducând pe undele văzduhului până departe cu glasul lor metaic, trista veste, că dascălul Savin nu mai este între cei vii. Sa stins sărmanul, așa încet pe nesimțite, întocmai ca și o candelă când i-se gată untdelemnul, împăcat cu cunoștința și cu gândul liniștit că și-a făcut pe deplin datoria în ogrorul neamului . . .

N. R. Petru Petrica este unul dintre tinerii jărani. scriitori, din Banat. Am publicat această schiță spre a arăta ce progrese a făcut mișcarea literară printre sătenii bănățeni.

Sculptorul Alex. Liuba.

Proiectul unei fântâni publice.

Acesta este proiectul fântânii publice pe care l-a făcut regretatul sculptor bănățean Alexandru Liuba (†1906) pentru orașul Oravița, care însă nu l-a realizat din cauza lipsei de fonduri. Proiectul acesta ar putea servi și astăzi de model orașelor noastre.

Calul de lemn

de Mia Marian

Dorel comandă în fața casei, unei armate invizibile. Este cel mai fericit călăreț din tot cuprinsul României-Mari căci are cel mai frumos cal, care făcuse pe vremuri furori în vitrine cu jucării. Nu era copil care să fii trecut nepăsător pe lângă el și toate jucăriile din vitrină îl invidiau pentru succes. Când l-a ndus bunicu de la București a rămas incremenit cu degetul la gură cu ochii extaziați. Avea cap, picioare, coadă ca un cal adevărat și șea ca și șea unchiului Doru. Mămica i-a făcut un coif de hârtie și o sabie din carton și el a eșit în fața casei ca să stărnească admirație și invidie în toți copiii din sat. Agită sabia în aer, duce mâna la coif și comandă: — Unu — Cinci — Doi — Drepti! malș! — așa cum a văzut el când a fost cu mămica la București la bunicu și la unchiu-Dolu.

Unchiu-Dolu are haine cu nasturi de aur și cizme de lac. Ei și? . . . Și lui îi face mama și dacă nu-i face, are să-i scrie lui Moș-Crăciun, adică nu-i scrie că nu știe să scrie, dar are să se roage în fiecare seară până când Moș-Crăciun de acolo de sus are să-l asculte și are să-i aducă căci de-acum înainte are să fie cuminte. N'are să-i mai pună piedică Mariei când trece cu tava cu farfurii, n'are să mai scoată limba la bunica când o să-l dojenească și n'o să mai fure dulceață, n'o să mai pună ace cu gămălie pe capra vizitiului și . . . înfărsit are să fie cuminte așa cum vrea mama. Asta până la Crăciun, pe urmă . . . Doamne Sfinte . . . doar n'o sta ca și copiii bolnavi, numai copiii bolnavi stau și nu fac nimic. Așa i-a spus bunicu mamei când ea i s'a plâns că Dorel nu-i cuminte. Și în timp ce călărețul își face promisiuni solemne în vederea unei uniforme — vis a vis de la geamul unei căsuțe minuscule doi ochi îl privesc admirativ și o inimă mică bate, gata să-i spargă pieptul micuț. Lui Ionică — copilul văcarului — calul lui Dorel i-a furat liniștea și gândurile. La început o înnebunia pe biata mamă-sa de cum se scula și până noaptea.

— Mamă, mamă, maaamă, vreau un cal, un caaal ca a lui Dolel.

— Fa'cum cruce mă băte ai căpiat de-abinelea . . . Cum o să-ți cumpăr păcatele mele așa un cal? Dolel ale . . . Dolel dece ale? . . . Viau și eu!

— Da bine mă uclăg-te focu — tu te semeni cu Dorel? Boeru poate să-i cumpere o mie de cai.

— Dece nu cumpeli și tu?

— Când ți-oi trage o mardeală — o să-ți tacă gura ș'o să mă lași în pace! . . . potaia dracului. Și când mama ridică amenințător mâna — Ionică tace — Deși nu poate, nu vrea să înțeleagă dece Dorel poate avea o mie de cai și el nici unu. Dar s'a resemnat nu mai insistă — stă și pândește hoțește de la geam și' n capul lui mic trec gânduri grozave. Făcuse planuri să se roage și el de Moș Crăciun să-i aducă și lui un cal, dar a renunțat repede la acest plan, știe că Moș-Crăciun nu i-a adus niciodată nimic, îl știe cât plătește. În fiecare an se duce numai la Dorel. . . Dece? . . . N'a înțeles niciodată, Dece? . . . Dar are să-i prindă el odată pe acest Moș-Crăciun. . . Și atunci. . . Și'n timp ce Dorel cântă, strigă, e fericit.

Și râde pământului cu tot soarele copilăriei lui, un alt copil de aceeași vârstă se chinuie. În sufletul lui micuț se sbate toată tragedia inegalității, a semnelor de întrebare și a durerilor precoc.

În mintea lui își face loc tot mai precis un gând: — Să fure calul! . . . Cu orice risc: Și a pândit așa zi după zi, când Dorel a intrat în casă și și-a lăsat calul singur.

S'a repezit afară orbit, a luat calul și a încercat să fugă, dar s'a poticnit și a căzut cu genunchii pe pietriș și genunchii i s'au umplut de sânge, dar Ionică n'a simțit nimic, el avea un singur gând — calul. Și cu o trudă peste puterile lui a dus calul acasă — și l'a mângăiat și și-a lunecat mânuțele palide pe spatele, pe capul, pe coada calului iubit. Și nici un copil n'a fost niciodată mai fericit pe lume. Dar bucuria lui n'a

fost decât o clipă căci mama s'a crucit când a văzut calul, pe urmă a luat jucăria și-a fugit cu ea ca s'o restituie proprietarului. Ionică a rămas plângând amarnic în urma unei bucurii, care nu-i fusese hărăzită decât o clipă. Iar când mama s'a întors, s'a răstit la el.

— Mai miorlăi, ai ? . . . Neam de neamul meu n'a furat . . . Dece miorlăi acușica ? . . . Ai ? . . .

— Mă doale picioru . . . mă doale picioru . . . am căzut eli . . . pe dumu maie . . . au . . . picioru. Și nimeni n'a înțeles atunci că un copil mințea ca să-și ascundă durerea, marea durere a unui micuț, micuț copil.

Chemare

Am strâns în coviltirul sufletului meu

Intreagă primăvara cerului adânc.

Am adunat cucernic din chenarul tâmpelor

Pronaosul curat și minunat al minții —

Icoana chipului ei nou

În strana mea ca'ntr'un iluminat cavou

În care gândurile mele prăznuesc.

Am adunat întreg șuvoiul primăverii'n mine

Să scapere deodată cu cântarea mea sălbatică scânteii

Și'nctet să ardă'n sfeșnicul îngemănatelor idei

Mereu mereu

Să fie soră bună cu cuvântul meu.

Cu primăvara asta mi-se hărăzește mie

Să fiu al versului herald

Din trâmbițe cu glasul cald

Să fiu cuminte crainicul cubald

Și vestitorul versului ceresc și alb

Din cea mai luminată poezie..

...Și toată primăvara înfrățită cu'mplețiții funigei

Să sune'n clopoțeei celor 16 ani nefrământați ai mei

Radu Stanca

Jubileul „Astrei“

Bătrâna „Astra“ și-a serbat 75 de ani de existență, de adânc ogor cultural tras în inima Ardealului, și de pur românism sămănat cu dărnicie și rod, prin vremuri.

M. S. Regele Carol II.

Dela Andrei Șaguna și până azi, drumul „Astrei“ a însemnat dără de lumină feerică și ascensiune spre aștri.

Căci, pe bună dreptate d. Iuliu Moldovan, spune: „Asociațiunea noastră se mândrește cu trei sferturi de veac de muncă devotată, desinteresată și rodnică pe ogorul culturii românești, muncă cerută de dorul de lumină al țărâniei noastre, de exigențele unei stratificări funcționale, fi-rești, în corpul națiunii, muncă adânc înrădăcinată în credința, tradiția și glia strămoșească, pornită năvalnic din nețăr-murita dragoste de neam și vocațiunea spre propășire și îndrumată de înțelepciunea conducătorilor“.

Marea muncă, a Astrei“ și-a găsit după război un înalt stimulent în persoana Regelui Ferdinand I și azi în Voevodul culturii românești M. S. Regele Carol II.

Ca vrednic urmaș al Regelui Ferdinand Marele Voevod al culturii noastre naționale, a întins mâna ocrotitoare asupra bătrânei „Astra“ în fruntea cărei se găsește ca președinte de onoare, ținând să participe la adunările generale dela Caransebeș și Brașov și căutând ca prin cuvinte înțelepte să stimuleze pe brăzdătorii ogorului nostru cultural.

Inseilăm rândurile acestea azi, ca o nouă bucurie și dragoste pentru marea operă culturală pe care o întreprinde Suveranul nostru, ea însemnând trăinicie pentru multe alte generații.

Două decenii dela moartea eroului bănăţean Drăgălina

„Cer în primul rând, apărarea cu viaţa a sfântului pământ al Ţării noastre, apărarea vieţii strămoşeşti, a ogorului şi a cinstei numelui de Român... Trupa care nu poate să înainteze, să moară pe loc. Dumnezeu, M. S. Regele şi Ţara, vor răsplăti pe viteji“.

Aşa suna ordinul No. 35 al generalului Drăgălina, pe vremea luptelor sângeroase, de pe Jiu tocmai în ziua de 11 Octombrie, când Regele Ferdinand l-a numit Comandant al armatei I din Oltenia.

Marele bănăţean, acela care a fost eroul I. A. Drăgălina, coboritor dintr'o veche familie grănicerească din Banat, s'a născut în Caransebeş la 1860, dar a avut fericirea să crească într'o ţară liberă, deoarece tatăl său trecuse demult munţii, iar eroul de mai târziu, învăţase clasele primare la Râmnicul Vâlcea, gimnaziul la Caransebeş, iar liceul militar la Timişoara şi apoi a trecut la Şcoala militară din Viena, de unde se întoarce ca sublocotenent la Caransebeş.

Ca ofiţer, a participat la campania de ocupare a Bosniei şi Herţegovinei în 1882, unde a fost decorat. Demisionează apoi din armata austriacă şi trece în România, unde e înaintat căpitan, apoi maior, iar la 10 Mai 1908 e locotenent colonel şi comandant al şcoalei militare de infanterie.

Şi aşa, ridicat din rang în rang, cu marele gând al unirii noastre naţionale drept deviză în toate lucrările lui, în noaptea Sf. Marii 1916 ostaşii săi trec hotarul cuprinzând Orşova, Jupalnic, Comarnic, Topliţa, Pecinişca.

Când a ajuns la Jiu, cuvintele generalului Drăgălina au fost cea mai strălucită îmbărbătare spre isbândă şi triumf. În ziua de 12 Octombrie 1916, în timp ce marele general împrumuta soldaţilor suflet din sufletul său un glonţ i-a sfărâmat mâna stângă.

— *Doctore, cum aşi putea fi vindecat mai repede, pentru a mă întoarce în luptă?* a întrebat el în spital. *Păstrându-mi braţul, sau tăindu-mi-l?*

Doctorul a răspuns, că vindecarea ar fi mai sigură dacă i se taie braţul.

— *Ei bine, a zis generalul Drăgălina, taie-mi-l, Doctore. O să-mi ajungă şi un braţ.*

Dar, dus la Bucureşti, în palatul regal, la 24 Octombrie 1916, marele general îşi dă sfârşitul, plâns de Regele ţării, de A. S. R. Principele Carol, Suveranul de azi al României, precum şi de delegaţia de ofiţeri şi soldaţi aduşi de pe front.

Şi iată de atunci deceniile cum au început să treacă prin vreme, cu uitarea peste mormântul marelui dispărut. Amintirea generalului Drăgălina în toamna aceasta a fost un popas de pioasă aducere aminte. Figura marelui dispărut rămâne pentru multe generaţii un îndemn spre biruinţi şi triumfuri.

Siomin Doru.

Cronica plastică a laşilor de Grigore V. Coban

Expoziţia pictorului Mih. Cămăruţ, P. Brudea

Incontestabil, că avalanşa operelor plastice, nu permite cronicarului grăbit, de cele mai multe ori lipsit de pregătirea necesară — atenta examinare, şi justa clarificare, în limita obiectivităţii omeneste, a tuturor creaţiunilor sau pseudo-creaţiunilor ce inundă piaţa.

Asistăm astfel, la ridicarea în slavă a unor proeminente mediocrităţi, şi la neglijarea revoltătoare a adevăratelor valori.

De cele mai multe ori, pe lângă aceste metehne ale publicisticii noastre înregistrăm, şi grave abateri dela misiunea adevăratului scris, care, trebuie să releveze binele şi frumosul, — cât şi oportune metamorfoze, transformări a prietenilor şi rudelor artiştilor expozanţi, în cronicari laudativi, lipsiţi de cel mai elementar simţ artistic.

Conservând fidelităţile faţă de acest sistem al reclamelor reciproce, ne-am pomenit cu o lipsă totală de severitate documentală şi de obiectivism riguros în publicistică, ce-a determinat o răsturnare a valorilor, o preamărire a nulităţilor şi o ignorare sistematică a izbânzilor.

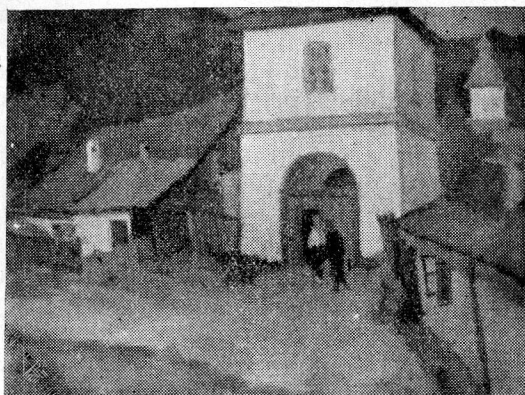
Avem astăzi atâţia artişti consacraţi (ale căror personalităţi au ieşit din sfera discuţiunilor îndoelnice) ce nu reprezintă în fond, decât foarte discutabile valori plastice.

Dar nu-i numai atât.

Presă noastră, care are menirea eviden-

țării tuturor scripilor talentelor românești, a devenit un imens vehicul de transportare a știrilor politice, a vehementelor atacuri dintre partide, și-a informațiilor pentru lumea mahalalelor.

Se pare că, ritmul vremurilor pe cari le trăim, cultivă, glorifică și se închină civilizației, senzaționalului, superficialului și pasionalului, — și nicidecum valorilor culturale.

M. Cămăruț

Schitul Durău

E destul să pomenesc, că nu de mult, în Iași culturii românești, a murit un Bar-dasare, și presa n'a scos un cuvânt; că nenumărate expoziții de pictură — adevărate evenimente — sunt trecute cu vederea, dacă eventual, expozantul n'a vizitat redacția, cabinetul directorului și a redactorului de resort, cu două tablouri alese pe sprinceană, subsuoară. Adăugați la aceste moravuri, neagra mizerie pe care o duc toți artiștii tineri, și veți vedea țaria focului lor sacru, chemarea pe care o au pentru a fi slujitori perseverenți, împărătescului altar al artei.

Mihai Cămăruț, tânărul artist moldovean, despre care ne vom ocupa în prima parte a acestei cronici — face parte ca și Costică Agaliței, din categoria celor cu nevoi abundente, dar firește, și cu posibilități picturale, suficiente. S'a născut în anul 1904, în comuna Liteni (Baia), în ziua de 8 Noembrie. La vârsta de 12 ani rămâne fără tată. Educația o capătă dela mama sa, o femeie simplă, dar cu mult simț al realităților.

Urmează 4 clase gimnaziale la Liteni, iar mai târziu termină Șc. Normală Vasile Lupu din Iași.

Inclinația pentru desen, îl determină să se înscrie la Academia de Arte frumoase din Iași, unde învață multe din tainele picturii dela cei mai renumiți pictori ai Moldovei: Gh. Popovici, Octav Băncilă și Șt. Dimitrescu.

În 1930 este diplomat al Academiei, iar în 1933, deschide pe Str. Lăpușneanu prima sa expoziție de pictură.

Greutățile materiale îl determină să lucreze în continuu pentru a-și câștiga existența. În 1934 și 1935, deschide alte două expoziții individuale, cari atrag și mai mult atenția cunoscătorilor.

În afară de aceste manifestări, Mihai Cămăruț expune în 1932 la Salonul Pictorilor Moldoveni, fiind laureat c'un premiu de încurajare acordat de către Ministerul Artelor; în 1934 participă cu câteva lucrări la Salonul Artiștilor Moldoveni; iar în 1935, cu ocazia Lunei Iașilor, expune alături de toți pictorii ieșeni. Ultima expoziție a lui Mihai Cămăruț, din anul acesta, deschisă odată cu apariția garoafelor, a echivalat cu-o adevărată consacrare. In-suși maestrul Octav Băncilă, această somitate în lumea pictorilor, a reținut o compoziție a fostului său elev, despre care câțiva ani de zile în urmă, cu toată autoritatea sa, i a scris câteva rânduri omagiale, din cari vom reține următoarea frază: „Mihai Cămăruț este un vădit temperament artistic, care utilizează bine culoarea, ce o așterne în armonii vibrante și transparente ce farmecă privirea.”

Sunt câteva primăveri de-atunci... Căpătau exact mugurii viață, când fraza autoritară a lui Băncilă, deschidea drumul foștilor să-i elevi...

În toată cariera de profesorat, Băncilă i-a privilegiat numai pe C. Agaliței și M. Cămăruț, prezentându-i publicului.

Indelungata sa experiență, simțul său critic, a anticipat lucrările cari ardeau tămplile acestor doi pictori moldoveni...

Dacă mi s'ar cere să definesc arta, având în față numai lucrările lui Mihai Cămăruț, eu aș defini-o ca și Lew N. Tolstoi, un mijloc de-a comunica o emoțiune, ce ne dă posibilitatea să înțelegem un sentiment esențial al sufletului, un aspect al naturii ce stârnește admirație. Am avut câteva ocazii să admir pânze de Cămăruț.

Colțuri de pe valea Siretului, dela Schitul Durău, zări ce duceau departe, lunci

și mesteceni, auroi și amurguri, ciobănași cu voioșie în obraji, fete la vânzolit pânza — aspecte din epopeia poporului român, încadrate în inegalabila frumusețe a naturii românești. Din florile lui Cămăruț, mi-aduc aminte de un buchet de maci, reținut de dl. Bantaș, un ascutit spirit critic și un colecționar pasionat, care trebuia să fie achiziționat pentru pinacoteca ieșană. Roșul acela ardent, armonizat c'un verde puțin ruginit — nu-l pot uita.

Din expoziția precedentă am mai reținut peisagiile dela Durău, Cheahlăul cu toată bogăția lui de contur și culoare — acele vibrații și transparențe redată în acuarelă, cât și armoniile uneori seducătoare (pe cari le-am dori, totuși, mai aprofundate) din tablourile executate în ulei.

Ceeace este demn de subliniat la Mihai Cămăruț, e tehnica sa cuminte, trecerea lentă spre pictura modernă, și lipsa totală a tuturor elucubrațiilor întâlnite adesea în plastica românească.

Lucrările recente — din vara și toamna acestui an — pe care le va expune în curând, ni-l prezintă în plină desfășurare și creștere a puterilor sale, luptându-se cu teme esențiale artei, pe care le doboară succesiv, cucerind treptat, idealul său de artă.

Când privești o pictură semnată de M. Cămăruț, chiar cu unele lipsuri, îți dai seama că arta pentru el este un prisos sufletesc, o minunată viziune a lumii înconjurătoare, exprimată prin mijloace personale. Drumul lui Mihai Cămăruț, este drumul tuturor artiștilor adeverați: amărăciunilor vieții, splendoarea comorilor zămislite...

* * *

P. Brudea

Până în anul 1932, nimeni — în afară de cunoscuți și de prieteni — n'auzise de P. Brudea.

Când a deschis prima sa expoziție de caricaturi, la „Socec“, el a căzut ca un meteor, pe neașteptate.

Elogiat de critică, admirat de toată lumea, în scurt timp a devenit popular.

Socot că nu-i un singur om, în Iași, care să cetiască de două ori pe săptămână orice ziar din localitate, care să nu fi auzit de P. Brudea. Procedul dlui Brudea — de-a prelungi perioada de gestațiune a

operei, de-a o fermenta, și distila, prin filtrul spiritului auto-critic — este recomandabil tuturor artiștilor.

Căci, mult mai ușor cucerești un strop de glorie, când apari în fața unui examen, la care de altfel nimeni nu te obligă, — bine pregătit, cu creațiuni încheigate, unitare, decât atunci când vii cu unele fragmente, puțin adâncite, de suprafață, de cele mai multe ori menite să ridice un uragan de indiferență, și uneori, chiar de critici negative.

Dl. Brudea, a evitat sistematic, spinoasele cărări ale dibuirilor, și s'a prezentat cu lucrări desăvârșite, ce-au fost suficient admirate. Intre puținii caricaturiști ieșeni, el ocupă un loc aparte.

Exceptând pe dl. Godel, care este lipsit și de talent, și de linie și concepție, de imaginație și rafinament — singurul cu care se poate compara — deși se deosebește ca manieră — este dl. Ion Sava.

Pentru cel dintâiu, caricatura este un prilej de delectare, pentru cel de-al doilea, un mijloc de-a martiriza oameni; de-a-i stoarce de orice pic de vrednicie și omenie, de-a exagera și deforma efectele mo-

M. Cămăruț

La rășnit
(Proprietatea d-lui O. Băncilă)

delului într'atât, încât creațiunile să posedă puține însușiri comune regnului uman.

Brudea, utilizează și elemente decorative, ornamentale, cari, accentuează și mai mult bonomia celor zugrăviți. Caricaturile sale ne amuză, reliefează viciile fără a le adânci, pe câtă vreme acele ale d-lui Ion Sava, sunt ale unui ironist, ale unui cultivator de răs sardonice.

Fară a ști că P. Brudea este moldovean, sau chiar fără a fi, — caricatura lui blajină, puțin acidă, ni l prezintă în totalitatea complexităților structurale, ca cel mai autentic, fiu al Moldovei. Creionul lui este totdeauna binevoitor. Deși caricatura trebuie să fie în plastică, ceea ce epigrama este în literatură, adică un harapnic pișcător al moravurilor ușoare și-a defectelor omenești — caricatura d-lui P. Brudea ne apare mai mult ca o epigramă din jocuri de cuvinte, adică un joc de linii, de-o unduire caracteristică. De multe ori simte nota ridicolă, prilejul de șarjă, dar, trece binevoitor, tolerându-le...

Faptul acesta nu constituie, firește, un defect.

Obiectiv vorbind — Brudea știe să topească într'o admirabilă sinteză, elementele caricaturii și acele ale portretului obișnuit. Caricaturile sale sunt chiar, în oarecare măsură, rezultanta contopirii a două specii, ale aceluiaș gen.

Toate expozițiile d-lui Brudea au marcat o evidentă cucerire în domeniul artei sale, noi sboruri spre cerurile perfecțiunii.

Umorul său care nu-i pornit nici din ură și nici din mizantropie, este credincios argat numai și numai delectărilor; el nu supără și nici nu jignește, ci amuză doar, victimele sale între marii noștri caricaturiști — Jiquidi, Th. Sion, Fr. Șirato, Victor Ion Popa, Anestin, A. Dragoș, Neagu Rădulescu, Nicolae Cristea, etc. — P. Brudea va ocupa un loc de frunte, căci el caută adevărul în noi, adevărul sufletească mai mult decât cel fizic, indiferent dacă suntem cu situație materială sau nu, dacă suntem aristocrați sau muncitori, burghezi ori simpli țărani. Pe el îl interesează mai mult subiectul. Și, credem că procedează foarte bine. Un artist niciodată nu trebuie să fie stimulat numai de beneficiul material.

Ca încheiere, recomand d-lui Brudea, ceea ce i-a recomandat și dl. George Mihail Zamfirescu, cu ocazia vernisajului expozi-

ției din anul trecut, în seara zilei de 6 Aprilie: să nu mai utilizeze culoarea în caricatură; căci este de prisos. Adevărul psihologic trebuie să reiasă din linii, din combinarea lor, — și atunci cu siguranță drumul lui Brudea va fi aducător de glorie.

Expoziția pe care o organizează — și care va face multă vâlvă — cu subiecte din lumea Iașilor, ne dovedește că timpul a adâncit multe din concepțiile artistului, perfecționând linia și reducând-o; măbind efectul dorit, reliefând caracterul modelului, desvelind cu-o grijă deosebită, fără a adânci și specula, defectele subiectelor pe cari le redă într'o lumină specifică și cu totul personală.

CRONICA LITERARĂ Eminescu și literatura populară.

Marile genii artistice, prin complexitatea structurilor sufletești, devin un permanent teren de studii. Intotdeauna se mai găsește ceva de adăugat la cunoașterea lor.

Acesta este și cazul lui Eminescu. Există în preocupările de istorie și critică literară un soi de emulație între cercetători pentru cazul „Eminescu”. Goana după inedit a dus însă la exagerări și la explicații fanteziste. Unul dintre recentii comentatori ai lui Eminescu, utilizând psihanaliza, ajunge să pună în legătură anumite elemente din operă cu reminiscențele din perioada de gestațiune ulterioară a poetului. Dar nu numai atât. A apărut și o întreagă literatură în jurul vieții lui Eminescu. O serie de romane, mai mult sau mai puțin acceptabile, scormonesc viața lui intimă, excelând în scene de erotism inelegant dacă nu trivial, punând într'o lumină antipatică pe omul Eminescu și prin aceasta, umbrind pe artistul Eminescu.

Totuși mai răsar și lucrări care nu depășesc cadrul convenabil unui studiu de istorie literară. În colecția „Clasicii români

comentați", a apărut anul acesta, volumul „M. Eminescu: Literatură populară”. Cel care dă la iveală această ediție este dl prof. D. Murărașu, cunoscut prin studiile sale anterioare, ca unul dintre cei mai buni eminescologi. Dl Murărașu s'a ocupat în „Naționalismul lui Eminescu” și în „Eminescu: Scrieri politice” de activitatea gazetărească a marelui poet și de ceea ce se desprinde ca suflu patriotic din această activitate, iar în „Eminescu: Scrieri literare” de producțiunile în proză ale poetului. De astădată, dl Murărașu stabilește legăturile poetului cu literatura populară și influențele acesteia asupra operei lui.

Luând contact, de pe vremea studiilor din Germania, cu preocupările de folklor — la modă atunci — și cu studiile literare în care se vedeau aceste preocupări, Eminescu se apropie cu entuziasm de creațiile poporane și basmele care-i desfătaseră copilăria la Ipotești, imitând pe Alecsandri prin adunarea de material folkloristic din diferite regiuni ale țării. Indrăgostit de sufletul popular, Eminescu arată, în articolele și notele sale, importanța pe care o are „clara, aromata băutură de aur a poeziei populare”.

Caietele rămase de la Eminescu închid o seamă de culegeri propriu zise și apoi o mulțime de proverbe zicători, asemănări cimilituri. Eminescu nu este însă un culegător în sensul actual al cuvântului, deoarece se mulțumește să prindă numai rezonanțele artistice ale sufletului popular, fără să-l oprească și problemele de fonetism și dialectologie.

În alt capitol al studiului introductiv, dl Murărașu arată ceea ce a prelucrat și imitat Eminescu din materialul popular. „Făt Frumos din lăcrimă”, „Călin nebunul”, „Frumoasa lumii”, „Fata din grădina de aur”, „Miron și frumoasa fără corp” sunt basmele pe care poetul le transpune, în proză sau în versuri, terminându-le sau lăsându-le numai în fragmente.

Eminescu a suferit o puternică influență și în creațiile sale originale. Dl Murărașu stabilește această influență, subliniind elementele poeziei populare presărate în opera lui. „Luceafărul”, „Doina”, „Ce te legeni codrule” și multe altele tălmăcesc această afinitate dintre inspirația poetului și fondul popular.

Concluzia care se desprinde din aceste cercetări este că Eminescu, pe lângă faptul că a fost un convins și entuziast culegător de producțiuni poporane, a găsit în permanență un izvor nesecat de frumuseți artistice în ceea ce i oferea literatura populară, atât ca fond cât și ca expresie, tinzând să-și crească propria sa putere de creație din acest pământ fecund și îmbelșugat al sufletului colectiv.

Studiul dlui D. Murărașu desvăluie și clarifică o problemă prea puțin discutată până acum.

Alexandru Bistrițianu

Noutăți literare

de Ionel Rujeanu

Petru Manoliu: Rabbi Haies Reful.

În peisajul halucinant, dintre copertele cu cimitir de amintiri și pietre de hotar de viață, *Petru Manoliu* se realizează calm. Grafica sentimentelor este gravă și robustă fără a fi prețioasă. Ciorna asta de viață — frescă cum vrea autorul — este covârșitor de tristă. Ghetto-ul doboară vieți și oameni.

Și totuși nicăeri poezia ce domină cartea, nu a realizat mai fericit punți între vis și real. Probleme diverse în planuri diverse, organic respectă unitarul. Poemul acesta, straniu și dureros, plin cu fragmente de viață, de neliniști, de ghetto, cu nebuni inofensivi, este de o altitudine artistică rar întâlnită.

Atmosfera de *insulă*, de târg ciudat, peste care plutesc veacurile de durere din oamenii aceștia, atât de complexi și totuși atât de cruzi deși aparent candizi, este hărțuită de umbre și gânduri.

Umbră este și *Judita* și *Rafael* și iubirea lor, precum și *Balaban*, *Barbă Lată*, *Loni* și *Bențin*. Ca și autorul de altfel.

Transfigurarea de viață, povestirea profundă a unor destine umane, datul artistic realizat, fac din fresca lui Petru Manoliu, o floare de foc în vitrina cu atâtea volume inutile. Și ridică din nou problema cărții cu idei, nerealizată la noi pe tărâmul romanului, decât de un număr prea restrâns de scriitori în fruntea căruia găsim pe un *Stere* sau *Mircea Eliade*.

Pentru acest ținut nou în geografia sentimentelor poetul *Manoliu* trebuie isgonit din

golf. Prea e fericit de realizare. Și noi îi pretindem încă noi lucruri, pe care nu le poate da decât hoinărind insingurat, ca astfel să rămână peste timp și oameni.

I. Valerian : Cara-Su.

Poetul acesta, minunat camarad, cloccă a atâtor generații de nume, azi consacrate, cărora „*Viața Literară*” nu le-a fost vitregă, a îndrăznit să apară cu poemul de dragoste „*Cara-Su*”. Primirea a fost călduroasă dar de conivență. Și în adevăr, cartea deși cu multe părți bune, nu e roman. Poate nici autorul nu a dorit-o astfel. Este totuși un prilej pentru a prețui discreția, delicatul și poezia, răspândite darnic de *Valerian*, în atmosfera unei Dobroge care ne apropie de mare și cer. Cartea rămâne ca o înfăptuire în țarcul literilor unde autorul *Valerian* își are locul său bine definit.

F. Aderca : „1916”.

O carte bună. Lucid și dens scrisă, cu o sobrietate care îți impune, „1916” dovedește mâna unui veritabil scriitor. Domnul *Nu* din tânărul *Eugenescu*, abuzează de ospitalitatea *Faciei* și a cititorului, pentru că, cu toată țâlna d-sale, cartea d-lui *Aderca* rămâne. Pentru cine, rănit, a mușcat din năroiul amestecat cu sânge, al tranșelor, șuerând o înjurătură la adresa ambuscaților, ca și pentru cine a trăit la țară, „1916” este obositor de emoționantă. Chiar și finalul cinematografic este document de viață, de viața asta pe care noi o trăim și de care d-l *Eugen* nu-și dă seama.

C. Manolache : Sfânta dreptate.

D-l general *Manolache* a scris un roman social, care nu l'a depășit. Mănuind serios uneltele sale scriitorul ne-a dăruit o carte admirabilă. Frază, atmosfera, dinamica acțiunii, jocul de lumini și umbre din viața țăranului de acum 30 de ani fac din carte un document de intensă trăire. Și din autor un veritabil scriitor. Ceace este mult. Și e o cinste pentru adevăratul camarad din fruntea justiției militare, care nu se teme de a apuca de coarne plugul unei probleme sociale, delicate, de a adânci brazda și a da rod viu.

Recenzii

„Desmoșteniții”

roman de Gh. Atanasiu

Romanul dlui Gh. Atanasiu, aduce ca și „*Adelina*” întâiul roman al autorului o problemă în jurul căreia s'au ținut discuții contradictorii și cari au pus alte două cărți într-o lumină vie, dovedind că d. Gh. Atanasiu este un romancier autentic.

„*Desmoșteniții*” aduce însă ceva nou în literatura noastră. Cine s'a scoborât în lumea surdo-muților, să le înțeleagă marea lor tăcere, în care se sbat atâtea gânduri și dorinți, că dincolo de ele, e o lume pe care prea puțin o înțeleg. Gh. Atanasiu însă e trăit printre acești desmoșteniți ai vieții, și le cunoaște tainele și suferințele. Deaceea, cartea lui, e mai mult decât un roman.

Prin „*Desmoșteniții*” d. Gh. Atanasiu ne-a dovedit că în institutele de surdo-muți, acești, nefericiți, pot fi educați încât, din vagabonzii satului, să ajungă oameni de valoare cu toate defectele lor de vorbire.

Și eroii dlui Atanasiu, prin viața lor atât de natural surprinsă de autor, ne dovedesc pe deplin prăpastia cea mare care se găsește între cei cari au rămas părăsiți de toți pe uliți și între cei cari au fost duși în institute.

Iată dar, noutatea pe care o aduce în scrisul său d. Atanasiu, iată deci problema pe care ne-o pune în față și lumea care ne-o descrie în culori atât de vii și naturale.

Dorian Grozdan.

Cărți apărute

de Aurel Bugariu

Pentru Țară și Tron,

de *Colonel Vasilescu I. Petre din Artilerie*. Tiparul ziarului „*Universul*” 8°, pag. 124, cu șase clișee.

O carte scrisă într'un stil frumos și limpede, lapidar în fraze scurte bine încheiate, tăiată parcă în granit, ca și credința neclintită în Tron și Țară a celui ce s'a învrednicit s'o scrie.

Militarii au un frumos aport în literatură.

Cine n'a rămas vrăjit de scrisul diamantin din volumele lui *N. M. Condeescu*, care spre deplină cinstire a fost ales președinte al S. S. R.-ului.

Dar de poezia lui *Volbură Poiană-Năsturaș*, Gr. Popiți și Ștefan Bălcești umorul lui Gh. Brăescu, proza lui Octav Desila, și alții mulți.

Ceeace m'a surprins întotdeauna a fost eleganța lor stilistică, sobrietatea și adâncimea cu cari tratează subiectele.

În volumul Colonelului Vasilescu pe lângă aportul considerațiilor personale cu privire la gigantele realizări pe care țara noastră le-a înscris în istoria ei de când pe Tron s'a urcat Carol I. — mai aflăm îmbucătăte douăzecișisase de păreri (redate în facsimil) a conducătorilor vieții noastre politice și culturale.

Prin aceasta autorul face plastica dovadă tuturora, că de asupra feluritelor concepții politice stă pentru toată suflarea românească, ca o cheazășie nestrămutată pentru propășirea românismului, — Regele, Dinastia.

După "considerațiile I. P. S. S., Miron, Patriarhul Țării, ale dlor Gh. Tătărescu, Dr. C. Angelescu, N. Iorga, Alex. Vaida Voivod, I. Mihalache, Gh. Brătianu, Octavian Goga, A. C. Cuza, N. Lupu, C. Argetoianu, Gr. Filipescu, Pan Halippa și a rectorilor universitari, — în trei capitole autorul face un succint istoric domniei celor trei regi.

Carte de folos astăzi tuturora căci în ea se oglindesc cele mai mărețe înfăptuiri românești.

Nu numai literatura și poveștile pot lega dragostea noastră față de Tron ci mai ales datele realizărilor prin cari ne-am săltat într'o jumătate de veac mai mult decât alte nații în cinci secole.

Deaceia Colonelul Vasilescu propovăduște să sprijinim Tronul și să-L iubim.

Delamarina în No. 5 și 7 al bibl. „Luceafărul”. O scripire a culturii este, printre multe altele și omagierea celor dispăruți, de aceia a fost întotdeauna binevenite lucrările ce s'au ocupat cu împrăpătar-a memoriei celor trecuți la cele vecinice. S'au scris nu destul de multe despre ilustrele figuri din trecutul bănățean și pe rând se va căuta a se lămuri viața fiecăreia în parte, în monografii, redându-se, pe cât posibil, în ediții comentate întreaga operă poetică și literară a celor ce s'au învrednicit să scrie.

Dela 'nceput acestea au fost finalitățile bibliotecii Luceafărului și pe această cale se merge înainte, permițând totuș contemporanelor talente să-și poată vedea în volum rodul minții lor luminate și a frumoaselor lor simțiminte.

Printre cei dintâi înscriși în programul de editare a fost și a apărut *Victor Vlad Delamarina*, a cărui operă complectă a fost publicată în două volume.

În primul, dl. Aurel Cosma junior, publică împreună cu un studiu introductiv „*Șchitele mele de călătorie*” rămase dela Vlad Delamarina. E fericită comentarea și nici nu putea fi altfel, deoarece comentatorul însuș a călătorit peste tot pe unde fusese odinioară Delamarina, și a putut aprecia aceleași senzații, ba chiar altele noi pe care le-a însemnat în primul număr al bibliotecii în „Republica Muntelui Athos”.

Din adins însemnăm tardiv această cronică spre a lăsa să circule întâi aprecierile confrăților dela revistele și gazetele de serioasă cultură din țară.

Strădania editării bibliotecii și publicarea impresiilor de călătorie a lui Delamarina a fost, bine apreciată.

Deaceia s'a publicat un al doilea volum, cu poeziile lui Delamarina comentate și adnotate, precum și cu o biografie documentat scrisă de profesorul Alexandru Bistrițianu.

Valoarea ambelor lucrări editate, este incontestabilă. Fragmente bine alese au fost publicate și în paginile revistei, făcând posibilă reactualizarea umoristicelor versuri pe cari — îmi spunea dl. Ionel Teodoreanu — le savura marele critic Garabet Ibrăileanu. Într'o convorbire ce-am avut cu dl. Teodoreanu asupra literaturii bănățene, mi-a mărturisit că numai pe Vlad Delamarina și pe Popovici-Bănățeanu îi știe și îi recunoaste împreună cu regretatul său confesor spiritual, amintit mai sus, — ca pe niște luceferi ai literaturii românești.

Popovici-Bănățeanu a fost mai răspândit — totuș, îi va veni vremea și lui. Biblioteca „Luceafărul” sperăm că îi va cuprinde pe toți.

Insemnătatea istoriografiei culturale

— Opera d-lui prof. I. E. Torouțiu —
de C. Săteanu

Literatura istoriografică este încă la noi în faza primitivă. Puținele istoriografii existente ce s'au scris până astăzi la noi fără a contesta valoarea lor, nu pot fi considerate decât începuturi. Intre cei cari au scris atari lucrări, amintim pe *Olănescu Ascaniu*, autorul unei interesante istoriografii consacrate teatrului românesc, *Inescu S* on autorul unei valoroase lucrări istoriografice despre București, istoricul *A. D. Xenopol*, care ne-a lăsat o operă neterminată despre „istoria partidelor politice”, *V. A. Ureche* care a scris istoricul școalelor românești, *T. T. Burada*, care a scris documentata lucrare despre „Istoria teatrului din Moldova”, și din care n'au fost tipărite decât primele două volume, cel de-al treilea rămas postum, în manuscris și amenințat a se irosi, dacă nu se va găsi vre'o instituție culturală și o inimă de bun român în care să vibreze gloriosul trecut al artei românești.

Nu trebuie să uităm nici pe pasionatul istoriograf ieșan, octogenarul *N. A. Bogdan*, care a scris de mult epuizata operă istoriografică, despre „Orașul Iași” și care are în manuscris o adevăată podoabă culturală și istorică despre „Iașul în timpul războiului”, (1916-1919), posedând numeroase tablouri și fotografii istorice.

Di. E. Lovinescu, în ultimul timp, s'a consacrat și istoriografiei, sub formă memorialistică publicând în această privință, primele volume „memorii” și pregătind acum un altul — toate consacrate literaturii naționale.

Vor mai fi existând și alte lucrări istoriografice, ceea ce poate face obiectul unui studiu special care nu intră în preocuparea noastră.

* * *

Am făcut însă această scurtă introducere pentru a semna și în această tribună culturală a Ardealului, însemnătatea extraordinară a vastei istoriografii culturale, pe care „ca un sfânt”, — cum ne spunea dl.

prof. *Ș. Mehedinți*, într'o convorbire respectivă, — dl. *I. E. Torouțiu* o publică de ani de zile perseverent, și fără a se lăsa împiedecat în luminoasa-i cale. Vorbind de grandioasa sa operă istoriografică „*Studii și documente literare*”, din care primele cinci tomuri sunt consacrate epocii societății culturale „*Junimea*” dela Iași.

Mai mult decât interesul și valoarea unei istoriografii, dl. *I. E. Torouțiu*, s'a afirmat în această operă, cu un versat spirit istoric, un eminent spirit critic, un om de știință academică, care urmărește instructor, adevărul cel mai întunecat, spre a-l lumina în realitate și a-i consacra ceea ce-i datorește istoria.

Critica noastră l'a comparat pe dl. *I. E. Torouțiu*, cu *Hurmuzache*, istoricul culegător de documente.

Intr'adevăr, dl. *I. E. Torouțiu*, este „un *Hurmuzache* al culturii românești”, dar în modesta noastră părere, valoarea studiilor și a documentelor d-sale, este mult mai mare, pentru că istoric și critic tot odată, în mâna d-lui *I. E. Torouțiu*, orice document capătă viață adevărată, căci el este încadrat în epocă și în atmosfera istorică și cu seninătate interpretat în vâltoarea evenimentelor, și în mediul generației respective.

Prin urmare partea absolut originală și valoarea muncii și interesului istoriografic în opera d-lui *I. E. Torouțiu*, nu constă numai în faptul că d-sa cu mari sacrificii bănești a cules și a imprimat aceste documente — bogata corespondență între corifeii „*Junimei*”, ci marea și contribuție istoriografică, constă în arta sa de a *adnota* bogatul material.

Aceste *adnotări* constituie, marele merit al d-lui *Torouțiu*, care din acest punct de vedere, a dat istoriografiei, cuvenita însemnătate, creând în această ramură, o cale netedă pentru cercetătorii viitori. Nimeni până la dl. *Torouțiu* — nici chiar istoricii de specialitate — n'au construit această sistemă, care rămâne în cultura națională, creațiunea d-sale proprie.

* * *

Dl. *I. E. Torouțiu*, este bucovinean de origine.

În „Istoria literaturii române din Bucovina”, autorul dl. *Const. Loghin*, ni-l pre-

zintă pe dl. *Toroufiu* printre scriitorii tineri bucovineni din actuala generație.

Într-o scurtă biografie ni se arată că dl. *Toroufiu*, e născut la 17 Iunie 1888, în comuna Solca, din „părinți țărani, foarte sărmăni” — ceeace e cu atât mai lăudabil, cu cât acest fiăcău de țăran, după ce și-a făcut studiile secundare la Suceava și cele universitare la Cernăuți și în Germania, a evoluat mereu în progres cultural, fiind asistent pentru limba română la Universitatea din Frankfurt și în urmă, profesor la liceul „Cantemir-Vodă” din București.

În sesiunea actuală, Academia Română l-a ales numai membru corespondent cu toate că opera d-sale despre „Junimea”, privește în mare parte pe marii noștri academicieni: *Maiorescu, Alecsandri, Iacob Negruzzi, A. Naum, Caragiali, Al. Pillipide*, ș. a.

Dl I. E. *Toroufiu*, a scris în anii tineri literatură propriu-zisă: nuvele, schițe din viața tinerimei universitare și altele din viața țăranilor bucovineni, studii critice, eseuri, polemici culturale, în care se remarcă un suflet vibrant și o minte clasică, preocupată în totdeauna, de frumos și adevăr.

* * *

Monumentala sa operă, „Studii și documente literare”, va alcătui un total de 12 tomuri mari, a câte 500 pagini dense fiecare.

Primele 6 tomuri sunt consacrate societății „Junimea” și bogăția izvoarelor necunoscute până astăzi, au dat loc unor valoroase romane eminesciene, cum este triologia d-lui *Cezar Petrescu*: „*Luceafărul*”, „*Nirvana*” și „*Carmen saeculare*” precum și celor două romane eminesciene „*Mite*” și „*Bălăuca*”, ale d-lui *E. Lovinescu*.

După „*Junimea*”, studiile și documentele d-lui prof. I. E. *Toroufiu*, sunt desemnate epocii „*Semănătorului*”, din care a și apărut primul volum, iar după acesta, va urma prea interesanta epocă a „*Tribuniștilor*”, consacrată vieții naționale și spirituale a Ardealului.

Reviste

„Reșița”

Frumoasa și îngrijita gazetă săptămânală

bănățeană a împlinit la sfârșitul lunii August un an dela apariția primului număr. Colecția ei de până acum este mărturia frumoasă a unei munci neobosite puse în serviciul propagandei culturale și naționale românești de o pleiadă de scriitori plini de însuflețire și de idei generoase, cari biruind greutățile au reușit să facă din gazeta „*Reșița*” un organ de apărare și de afirmare a intereselor bănățene. Condițiunile tehnice superioare și fotografiile cari o ilustrează, sunt la acelaș nivel ca și variatele articole semnate de multe talente literare, cari fac cinste scrisului românesc din Banat.

„Transilvania”

este cea mai vechie revistă românească ce apare la Sibiu în mod regulat de 67 de ani și este buletinul oficial al „Asociațiunii pentru cultura și literatura poporului român” de dincoace de Carpați. În ultimul său număr dublu pe lunile Iulie-August se găsesc o mulțime de date și documente privitoare la această Asociație care a îndeplinit 75 de ani de activitate națională.

„Plaiuri Săcelene”

prețioasa și interesanta revistă lunară a dlui *Victor Tudoran* ne aduce în numărul pe August-Septembrie, închinat problemele și literare din viața Românilor de acolo. Dragostea nețărmită a poetului *Victor Tudoran* pentru meleagurile mocănești l-a inspirat să scrie frumoasa *baladă a păstorilor săceleni* și să-și ridice revista la rangul celor mai bune reviste de provincie. Revista „*Luceafărul*” a publicat în numerele trecute două versuri datorite scriitorului *Victor Tudoran*.

„Eu și Europa”

este titlul revistei care apare sub conducerea dlor *Ilea și Rusu*, două talente ardeleni, de mari speranțe. »*Eu și Europa*« și- început un drum bine definit și al treilea număr al revistei aduce colaborarea câtorva condee de seamă, cari sunt o dovadă sigură că revista — dacă se va menține așa — va reuși să traseze un drum de mari speranțe. Dorim ca revista dlor *Ilea și Rusu*, să se mențină la o înălțime de unde să putem totdeauna vorbi despre ea, ca despre o publicație de seamă.

„Suflet nou“

Frumoasa revistă a satului bănăţean redactată cu atâta grijă, pricepere şi bun gust de *Dr. Andrei Bălan* şi *Aurel Bugariu*, care este şi colaboratorul nostru, aduce în numărul de Septemvrie o prezentare a echipelor regale şi a activităţii lor în Bănat.

Cauza sfântă a ridicării, satelor, a fost înţeleasă de M. S. Regele şi iată în mijlocul sătenilor pe trimişi i regali. Semnează articole şi rap arte asupra echipelor, d. prof. univ. D. Gusti, Gh. Atanasie, Aurel Contrea, pr. Coriolan Buracu, Dumitru Imbrescu, C. Comloşan, Dr. Felicia D. Voniţa arătând cititorilor binefacerea civilizaţiei şi culturai pe care le sădese în sate echipele regale. În urma echipelor rămâne pilda ce trebuie urmată mai departe.

„Suflet nou“ merge pe drum bun, cu fiecare număr adaugă o reală contribuţie la viaţa socială a satului bănăţean. Condiţiile tehnice sunt splendide, iar clişeele înfăţişează opera echipierilor regali.

NOTE

Cassian R. Munteanu

— Note Biografice —

de: Grigore Bugarin

Asupra vieţii lui Cassian R. Munteanu va trebui să se insiste cu multe amănunte, pentru că a fost o fire de superioară sensibilitate. Structura intimă a intelectului său dinamizată de o puternică conştiinţă naţională şi o voinţă de muncă unică, a sălăşluit într'un fizic plăpând care a permis tuberculozei să-i curme şirul vieţii într'al 29-lea an.

Cunosc intelectuali cari au trăit alături de el, cum sunt dnii Petre Nemoianu, Pavel Jumanca şi Dr. Victor Birlea, şi cari ar putea da preţioase date biografului de mâine al poetului *Cassian R. Munteanu*. În notele mele de aici, m'am ajutat cu izvoare din broşura dlui P. Nemoianu, „*Cassian R. Munteanu, Viaţa şi Opera sa*“ apărută la Lugoj în anul 1927; din articolul de fond „Pribeagul“ de Dr. Victor Birlea, apărut în revista „Semenicul“ No. 6 din 1 Iunie 1928; şi din însemnările lui

Cassian R. Munteanu, publicate în volumul „Martiriul cătanelor“ apărut la Lugoj în 1919.

*

Poetul Cassian R. Munteanu, a fost al nouălea fecior din cei 13 copii câţi a avut învăţătorul Paul Munteanu. S'a născut în ziua de 12 Martie (28 Februarie v.) 1892, în comuna Vermeş, jud. Căraş.

Şcoala primară a făcut-o în comuna natală, după care tatăl său l-a trimis în Vinkovce (Croatia), pentru a urma liceul. Năstind limba sârbă, Cassian R. Munteanu a urmat un an şcoala primară confesională sârbă din acel oraş, pentru a-şi însuşi limba. Transferându-se, însă, fratele său Amadeu Munteanu, care era inginer silvic în Vinkovce, Cassian nu a putut urma liceul, lipsindu-i sprijinul material al fratelui său. Astfel, a fost înscris la liceul din Lugoj, unde termină, cu distincţie, clasa I-a, ceea ce i-a permis ca să urmeze ca bursier în „Internatul Leopoldian“ de pe lângă liceul din Oradea. În 1910, înfiinţându-se internatul greco-catolic din Lugoj, Cassian R. Munteanu se reîntoarce în acest oraş ca elev în clasa 6-a de liceu. Avea 18 ani. Ca elev, scrie în „*Drapelul*“ lui Branice mai multe articole, din care cauză profesorii unguri dela liceu de stat, l-au persecutat, iar Cassian R. Munteanu s'a văzut silit să treacă în România liberă, în primăvara anului 1911.

În vechiul regat, întră ca împăturător de foi la ziarul „*Drapelul*“ din Constanţa, apoi redactor la „*Foaia Noastră*“ în administraţia „*Tipografiei Româneşti*“ şi a ziarului „*Lumina Nouă*“ din Bucureşti. În 1913 e redactor la revista „*Ramuri*“ din Craiova.

Intorcându-se în Bănatul robitor pe atunci, e numit redactor la ziarul „*Românul*“ din Arad.

Isbucnind războiul mondial, e încorporat în reg. 43 inf. din Biserica-Albă. Pe Cassian R. Munteanu îl munea gândul dezertării. A încercat prima dată să fugă la Sârbi trecând Dunărea înnot, în dreptul comunei Gai, după mărturisirea dlui P. Nemoianu. Gândul nu şi l-a pus în aplicare şi agravându-i-se boala de piept fu internat în spitalul militar din Vârşeţ. Reîntors la Regiment, în Caransebeş, stă până în 14 Iunie 1915 când a trecut Carpaţii. Ajuns în Constanţa, trimite colonelului Herbert

la Jiciu, raportul : „*Ich melde gehorsamst, dass ich desertiert habe, Cassian R. Munteanu.*“ (Am onoare a raporta că am dezertat.“)

Dela Constanța Cassian Munteanu revine la București și se pune pe lucru. Il vedem scriind la „*România Mare*“ și „*Tribuna*“.

Totatunci publică volumul de însemnări „*Atacul*“.

Intrând România în război, Cassian Munteanu se înrolează benevol și-i repartizat la biroul de informații al armatei I-a, activând în Moldova. În 1918 e trimis ca informator în Banatul ocupat de Sârbi. Era sublocotenent. Nu ajunge în Bănat, agravându-i-se și mai mult boala de piept. E internat în spitalul de tuberculoși dela Filaret. În acel timp, sârbii își revindeau dreptul asupra Bănatului întreg. Cassian Munteanu combate vehement acele acțiuni în ziarul propriu „*Bănatul*“, ce apărea la început la București, apoi la Lugoj.

La alegerea pentru cameră în 1920, Cassian Munteanu își pune candidatura pentru circumscripția Bocșa pe lista Partidului Poporului.

Moare la 12 Ianuarie 1921, în spitalul județean din Lugoj, în vârstă de 29 ani.

Poezia toamnei

inundă odată cu anotimpul revistele și publicațiile noastre. Am primit până acuma o droaie de ele și am vrea să spicuim din fiecare câte ceva, pentru că în fiecare există o latură parțială prin care e privită toamna. În unele, toamna apare coaptă și ruginie, cu funigee pe înălțimi și cu srugurii'n rod îmbelșugat. La alții, toamna e chin și destrămare, cu ploi mărunte și interminabile, cu ceață deasă și umedă, când tuberculoșii își scuipe coșul pieptului și noroaiele se întind clei, pe străzi.

Incepătorii, sunt mult mai interesați. Iată dintr'un manuscris primit, o seară de toamnă :

Seara se coboară
Liniște domnește,
In suflatu-mi iară
Desnădejdea crește.

Lămpi luceșc în ceață
Totu'a amușit,
Singur sunt prin viață
Hoinar rătăcit.

Dar iată o toamnă trivială și... nu tocmai banală cu mirosuri foarte neplăcute, pe cari poetul nostru cine știe pe unde le-a inhalat :

„La casa părăsită cu spoială de var
Se tânguie-o cucuvaie,
Cu aripile ude de ploaie
Pe schelete de mărăcini,

Gonite de câini dolofani
In grajdul cu jivenii roșii,
Vinete... și cu stârvuri otrăvite și duhoare
[de bălegari...]

Dacă și „stârvurile“ sunt „otrăvite“ atunci ne putem închipui ce atmosferă încărcată trebuie să fi apăa pe nările deschise larg în vânt ale poetului nostru, mirosind „bălegarul“ toamnelor și al grajdurilor.

Însă, toamna cu tristețile ei, a impresionat pe unii și altfel. Iată spre ex. o „casă părăsită“ sub destrămarea toamnei cu borangic pe vântăile cerului și cu rugină'n boabele strugurilor :

„Casă părăsită la margini de răscruci
păzită de doi nuci,
ești tristă și plină de amintiri
sub a stelelor scipiri.
Altă lume e acum,
ruină, dela margine de drum,
năpădită de urzici și mărăcini
de uitare și de spini...
Casă'a marginea răscrucii
de ce plângi când vezi nucii
Goi
bătuți de ploi ?

Toamna, cu sbor de rândunele spre Sud și călduri de cocori prin nopți de cleștar, și-a găsit și ea cântăreții :

„Trec stoluri în stoluri, pe sus rândunele
Luându-și adio, în zare pierind
Și'n urmă mă lasă cu visele mele
Când jalea și-urâtul din jur mă cuprind.

Și mai departe, visătorul vrea să-ne descrie un tablou :

„Ce trist șopotește părăul de munte
Ce mândru se'nalță pădurea de brad
și ploaia se cerne în picuri mărunte
Cu toamna târzie când frunzele cad.

Așa e toamna din manuscrisele pe cari le-am primit la redacție și despre cari n'am fi amintit nimic dacă atâtea scrisori și rugăminți n'ar fi năvălit potop pe capul nostru.

Și fiindcă, fu vorba de toamnă, nu putem să nu le recomandăm minunatele pasagii din cărțile lui Ionel Teodoreanu, unde toamna e pusă poezie. „Bate cineva la poartă ? Nu, nu-i nimeni, se scutură castanul !“

DORIAN GROZDAN.

Ștefan Ciuceanu

A fost un profesor de istorie în Arad și Craiova care s'a stins în puterea vârstei lăsând în urmă realizări și lucruri ce-l ridică deasupra belferilor simpli ce se mulțumesc să-și învețe lecția spre a nu fi puși cu mâna în sac de proprii elevi.

Ștefan Ciuceanu a fost un profesor în adevăratul sens al cuvântului. În Craiova a funcționat până la săvârșirea din viață, la catedra de istorie dela Colegiul Carol I, instituție de elită care a dat pe Dr. Gerota, pe Magheru, al cărui strămoș a adus în Craiova pe profesorul Ion Măiorescu, tatăl marelui bărbat de Stat și om de litere Titu Ma-

iorescu, a mai dat pe cei mai de seamă guvernatori ai B. N. N. pe Carada și Bibicescu, pe actualul titular al instrucției publice Dr. Angelescu care împreună cu Titulescu, profesorul universitar A. Florescu dela Cernăuți și alții au fost elevii Colegiului Carol I. Acești mari oameni au ajuns ceea ce au fost și sunt datorită profesorilor cari au fost întotdeauna la înălțimea chemării lor, după cum a fost și profesorul Ștefan Ciuceanu.

Elevii lui, în frunte cu arheologul de renume European Dr. Șt. Nicolaescu-Plopșor s'au hotărât a eterniza în bronz figura profesorului lor Ciuceanu care a știut să împărtășească dragoste de neam și glie prin lecțiile sale. Meritele lui Ciuceanu sunt evidente. El a organizat Fundația Aman și a fondat — împreună cu inimosul prefect Constantin Pop — „Muzeul Regional Oltean”. A fost apoi un neobosit cercetător. Are descoperiri de importanță mondială în preistorie, deși a rămas oare cum în umbră.

Șt. Ciuceanu a făcut săpături arheologice la Piscul Cornişorului, Aninoasa (Gorj), Schela, Sălcuța, etc. în urma cărora a stabilit paleolitul oltean, nerecunoscut până atunci de savanți. După descoperirile sale au venit arheologi nemți, iar dubiul cade, Oltenia se înscrie, prin Ciuceanu, în Preistorie. Elev al marelui Tocilescu, Ciuceanu a continuat opera profesorului său așezându-se prin descoperirile sale alături de îndrumătorul său.

AUREL BUGARIU.

Caragiale în anecdotă

de C. Săteanu

Cincinat și Caragiale

Intr'o zi, pe când ținea berăria din piața Teatrului, — în capitala țării — Caragiale îl reținu pe regretatul bard Cincinat Pavelescu cinstindu-l cu câteva pahare de bere.

La rândul său bardul l-a cinstit pe Caragiale cu această strofă epigramatică:

Iancu Luca Carogiale

Îți dă berea cu măsură,

Face și literatură,

Însă nu face ... parale!

Pe cât se știe, la acest catren a colaborat și Caragiale, cu ultimul vers „Însă nu face ... parale!” fiindcă-i mergea cu berăria cași cu literatură.

Talentul lui Caragiale

Aflându-se la Viena, pe vremea când moștenește averea Momaloaei, — o rubedenie de-a sa — Caragiale se întâlnește acolo cu un bun prieten al său, Mirescu, Căruia îi ceru cu împrumut 1600 lei.

Acesta, uimit peste măsură știindu-l pe Caragiale „moștenitor vesel”, îl întreabă amical.

— Bine, bre Iancule, ce faci tu că cheltuești atâta bănărit?

La care Caragiale răspunse filosofal:

— Ei, vezi tu, s'o știi dela mine — și pentru asta trebuie talent!

Dl. Sabin Drăgoi

a fost concentrat pentru luna Septemvrie. Prezentându-se la biroul de mobilizare al Regimentului 5 vânători, l-au întrebat amabil unde ar dori să fie repartizat.

— La muzică vreau, se grăbi Măestrul.

— Păi, acolo n'aveți ce învăța. Trebuie să vă repartizăm la mitraliere...

— Ba da, așa avea mai multe de învățat la muzică, fiindcă încă nu m'am ocupat de cântecele militare...

Întrebat dacă are uniformă, autorul „Năpastei” răspunse inocent:

— Nu, dar o să-mi cumpăr o șepcă dacă chiar trebuie.

Răsetele celor din birou n'au mai putut fi „camuflate”. Ca să salveze situația Dl. ofițer de rezervă Drăgoi Sabin mai adaugă:

— Apoi eu acum sunt ca școlarul la începutul anului, mi le cumpăr mereu pe toate cele de lipsă.

Manuscrisul lui Alex. Dobra

Recent a fost aflat de colaboratorul nostru Aurel Bugariu un manuscris de rară valoare, anume teza de doctorat a lui Alexandru Dobra (1794—1870) în tătul episcop greco unit din Lugoj, datată 1822 și scrisă în latinește. Dl. Bugariu ne relatează că nu este înregistrat manuscrisul nici în bibliografia lui Ion Bîanu nici în aceea a lui Vereș și nici tipărită n'ar fi fost vre-odată această teză care a fost susținută la Viena.

Manuscrisul are următorul titlu:

— Disertatio inauguralis de ortu et progressu schismatis orientalis de conversione Dačo-Romanorum ad religionem Cristianam et religionaris horum adjunctis ac vicissitudinibus elaborata per Alexandrum Dobra, diocesis Varadiensis P. R. C. Presbyterium dum in Universitate Vindobonensi e. s. s. Theologia Doctoratus Lauream consequetur. 20 Aug. 1822.

Manuscrisul acesta a fost achiziționat de Biblioteca Municipală din Timișoara.

Iulian Grozescu de Vicențiu Bugariu.

Lucrarea monografică de mare mîgălă, pe care regretatul scriitor bănățean a alcătuit-o în anii universitari când era și funcționar la Academia Română, este sub tiparul editurii „Pămînt și suflet oltenesc” condusă de dl N. Plopșor. Vicențiu Bugariu intenționa să scoată în volum pe Iulian Grozescu. Se publicase în coloanele ziarului „Vestul” în cincisprezece foiletoane. Mai intenționa și tipărirea Figurilor bănățene. Dar destinul i-a curmat frumoasele lui gânduri.

Dl. Nicolaescu Plopșor care cunoaște pe Comloșenii din studiile d-sale speciale făcute asupra oltenilor de preluțindeni precum și din călătoriile făcute prin Banat — a ținut să facă cunoștința lui Iulian Grozescu publicând-o în volum, pentru că înreagă activitatea desfășurată de Grozescu pe tărâm naționalist îi dovedește temperament de pan-

dur, sânge aprig de oltean din rasa lui Tudor din Vladimir, a Buzestilor etc.

— La toamnă tot aci se vor tipări și epigramele rămese de pe urma lui Vicențiu Bugaru.

Un nou poet bănățean

Nicolae O. Furlugeanu este nume nou în literatura noastră. Este tânăr de tot, elev de liceu. În timpul din urmă i-am întâlnit numele în câteva reviste și iată-l acum premiat de juriul de sub presidenția scriitorului Victor Eftimiu pentru poezia „Regelul nostru”, înaintată la concursul de poezie al ziarului „Ordinea”, din București. Succesul tânărului nostru poet ne bucură și îi dorim, ca primul succes să îi fie îndemn.

Autorii de teatru

Au ocazie să participe la un foarte interesant concurs, care ar putea în același timp să le aducă și un venit frumos.

Iată despre ce este vorba: „Asociațiunea de teatru, casinou și de celire din Oravița” cu prilejul aniversării a 120 de ani dela întemeierea teatrelor din Oravița, publică concurs pentru scrierea unei piese teatrale ocazionale cu subiect luat din mediul contemporan zidirii teatrelor. Celei mai bune lucrări i se acordă 4000 Lei, plus 25 % din venitul serbării și tot atâtea procente din vânzarea piesii, care va fi tipărită de către Reuniune.

Concursul teatrului dela Oravița

mai are o latură interesantă, care privește de data aceasta pe istorici. Tot cu prilejul aniversării a 120 ani dela întemeierea teatrului din Oravița, se publică concurs pentru descrierea istoricului acestui teatru și a orașului Oravița.

Pentru cea mai bună lucrare se acordă un premiu de 15.000 lei. Termenul de prezentare al lucrărilor este la 1 Dec. cor. Credem că amatori se vor găsi destui, cari să ne reîmprospăteze frământările din trecutul Oraviței.

Talentele tinere

au găsit în biblioteca „Luceafărul” un adevărat sprijinitor moral și material. Cărțile apărute până acum sunt o cheazășie și în vremurile de grea cumpănă pe cari le străbate literatura română, ele au însemnat un pas frumos.

Dela acele minunate „Brazde Păgâne” ale cunoscutului poet Dorian Grozdan și până la frumoasele armonii „Cântece de seară” ale lui Grigore Bugarin, biblioteca „Luceafărul” a cunoscut unul din cele mai frumoase drumuri, publicând câteva cărți de valoare, ca acele a lui Filaret Barbu despre „Tenorul Grosavescu”, a d-lui Aurel Cosma despre „sculptorul bănățean Alexandru Liuba”, minunatele schițe din călătorii ale neuitatului Victor Vlađ Delamarina precum și poeziile lui în grai bănățean.

Încurajând talentele tinere, biblioteca „Luceafărul” a ținut să aducă un suflu nou în literatura

română din Banat, dar n'a neglijat trecutul cu valorile lui bine definite. Îmbinarea aceasta fericită a trecutului cu prezentul, ne face să întrezărim minunate realizări pe viitor, pe cari publicul cetitor le va savura cu aceeași plăcere ca și pe cele din trecut.

Cântece de seară

Volumul de versuri, al poetului bănățean Grigore Bugarin, apărut în biblioteca revistei „Luceafărul” aduce cu sine un mănunchi de flori rare, pe cari autorul a știut să le aleagă cu măiestrie.

Am amintit odată ceva despre minunatele versuri ale lui Grigore Bugarin. Într'un număr viitor, vom încerca să desprindem în câteva linii atmosfera de plăcută surpriză pe care ne-a produs-o apariția acestui volum de poezii.

Poetul Grigore Bugarin e destul de cunoscut publicului cetitor din Banat ca unul care face parte din tânăra generație de poeți bănățeni, cari au început să se afirme ca adevărate talente, cu resurse de mari surprize pentru viitor.

Cazul Păcurariu

Într'un număr de Iulie al ziarului „Curentul” am citit o scrisoare a celebrului scriitor german Thomas Mann prin care se desăvăa o susținere a altui ziar de capitală — Porunca Vremii — pe tema unui plagiat.

Ne-am oprit nedumerirea în Lipova căutându-l pe dl. Aurel Păcurariu, victima furtului literar.

E vorba de un plagiat senzațional.

Bănățeanul nostru a scris o epopee de proporții gigantice tratând viața odiseică a biblicului Iosif fiul lui Izrael, iar în 1930 și-a tipărit lucrarea în Lipova într'un tiraj extrem de redus, cu sacrificii imense.

Nenorocul l-a făcut pe Păcurariu să scrie însă în ungurește. Lucrarea lui poartă titlul „A fárao álma” — adică „Visul Faraonului”.

În 1934 apare în nemțește sub semnătura lui Thomas Mann, laureat al premiului Nobel, romanul Iosif.

Di Păcurariu susține, cu dovezi și citate, că Mann i-a furat în întregime opera pe care el a realizat-o timp de zece ani și a tipărit-o încă din 1930.

S'au făcut demersuri juridice.

Iar până la clarificarea legală a plagiatului care pune în cumpănă prestigiul și cariera unui gigant al literaturii mondiale — nu facem un alt comentariu.

Regretul nostru este că nu s'a scris în românește epopeia lui Păcurariu, fiindcă atunci întreaga presă românească i-ar susține cauza, iar lumină s'ar face cât mai repede și poate ar aduce glorie literaturii noastre.

Rămâne de văzut.

Fântâni cu lună

este titlul ultimului volum de poezii al cunoscutului poet Volbură Poiană-Năsturaș. Volumul aduce cu sine, o notă de adâncă finețe și o curată melancolie de toamnă coaptă, când gândul se des- tramă cu vremea, pe întinderi nemărginite. »Fântâni cu lună» e o adevărată biruință a poetului Volbură Poiană-Năsturaș.

I. H. Georgescu,

fratele pictorului Marin H. Georgescu și absolvent al Academiei libere de arte frumoase conduse de regretatul său frate, și-a deschis prima expoziție la 4 Octombrie în atelierele sale din Intrarea Nestoriei din București. Pictorul Ionel Georgescu dă dovadă de bogate posibilități de creație și de un talent viguros care îi va asigura multe succese. Sunt remarcabile florile pe cari ni le prezintă într'un colorit cald și luminos.

Dorel Aman

publică în ziarul »Națiunea« dela Reșița o serie de sonete cari vor apare într'un volum intitulat »Prin galerii de gind«.

P. P. Belu

va publica, după apariția primului volum de poezii »Candelabre albastre«, un al doilea volum de versuri intitulat : »Flori de piatră«.

Prof. Silviu Dragomir

membru al Academiei Române a scos o frumoasă broșură despre »Vasile Goldiș, luptătorul și realizatorul politic«, care a apărut ca anexă la numărul jubilar al revistei »Transilvania« din Iulie—August 1936.

Ion Miuța

poetul bănățean, care a cucerit frumoase succese cu volumul său de poezii, va publica în curând un altul sub titlul de »Pelerinaj în țara toamne«.

Andrei Littecki și Elena Kraus

cunoscuții pictori timișoreni au avut în cursul lunii Octombrie o reușită expoziție în sala dela Ateneul Român din București. Au fost foarte apreciate lucrările cu subiecte din Țara Oașului și cu figuri de țărani îmbrăcați în portul național din regiunea aceea. Presa din capitală a consacrat articole de laudă la adresa artiștilor, relevând valoarea tablourilor expuse.

Albumul corurilor și fanfarelor române din Banat

Întocmit de dl prof. Iosif Velceanu cu prilejul serbării cântecului românesc conține prețioase date, informațiuni și fotografii istorice despre înființarea și activitatea societăților bănățene de muzică națională. Asociația corurilor și fanfarelor române din Banat a organizat la Timișoara în zilele de 13 și 14 Septembrie o mare serbare jubilară a cântecului românesc pentru simbolică aniversare a celor 30 de ani dela prima manifestație a cântăreților bănățeni în Arenele Romane din București. Serbarea aceasta jubilară s'a ținut sub înaltul Patronaj al M. S. Regelui Carol II, și a fost orga-

nizată de dl Iosif Velceanu cu concursul dlor Dr. Dimitrie Nistor prefectul județului Timiș-Torontal și prof. Augustin Coman primarul municipiului Timișoara. Impozanta d filare a coriștilor îmbrăcați în diversele porturi naționale a dat un aspect pitoresc și de animație românească capitalei Banațului. Toată serbarea a fost filmată și astăzi se rulează pentru propagandă în restul țării. Cu ocazia concursului dela aceste serbări au fost premiate corurile : I. Vidu dela Lugoj dirijat de dl prof. Filaret Barbu și »Doinitorii Carașului« din comuna Mercina dirijat de compozitorul plugar Vidu Guga.

Pictorul Cornel Minișan

a expus în Octombrie la Camera de Comerț din Timișoara vreo 32 de pânze, dintre cari majoritatea erau peisagii din valea Crișului. Pe lângă succesul material al acestei expoziții, artistul Minișan s'a bucurat și de un mare succes moral, fiindcă publicul timișorean l-a apreciat și l-a admirat cu aceeași dragoste ca în trecut. Pictorul bănățean, care are deja la activul său peste 50 de expoziții, va deschide la 15 Noembrie o altă expoziție la Palatul Cultural din Arad, în orașul în care și-a stabilit atelierul.

Expoziția pictorului Corneliu Liuba

se va ține în Noembrie la Timișoara în sala fostului cinematograf Select din Palatul Cultural (Hotel Ferdinand). Artistul va expune vreo 50 de peisagii din Balcic, București și Sighișoara,

Pictorul Ioan Isac

va expune la sfârșitul lunii Noembrie în atelierele sale din Timișoara o serie de peisagii pe cari le-a adus din vacanța acestui an petrecută pe malul Mării Negre și în bălțile Dunării.

Pictorul Dinu Ilea

s'a întors de curând dela Comloș unde a pictat capela funerară ce s'a ridicat lui Vicențiu Bugariu.

Totodată Ilea a zugrăvit chipuri și peisagii din frunteșul sat bănățean în vederea unei expoziții pe care o va deschide în Noembrie.

Bătălia împăratului Frunză-Verde

se intitulează povestea pe care a scos-o în broșură dna Mia Cerna în »Colecția de povești a revistei „Luceafărul“. Plină de minunății și admirabil scrisă într'o limbă dulce și curgătoare »bătălia împăratului Frunză-Verde« se situează pe linia poveștilor noastre de valoare. Dna Mia Cerna, delicata poetă dela Lugoj ne-a dăruit prin această bucată o nouă perlă literară, iar colecția revistei „Luceafărul“ și-a făcut un fericit început.

„LUCEAFĂRUL“ se desface în toate librăriile și chioșcurile mai importante din țară prin „Oficiul de Librărie“ București sec. I. Str. Carol I. nr. 26 Telefon : 3 55.75:

LVCEAFARVL

Redacția și Administrația: Timișoara II. Str. Aurel Cosma 5. Telefon 12.

Abonamentul anual: în țară 240 Lei, în străinătate 300 Lei.

Pentru autorități, instituțiuni și întreprinderi 1000 Lei pe an.

Abonamentul se poate plăti și pe jumătate de an.

Cuprinsul:

Ștefan Gomboșiu: Pictorul Aurel Ciupe. Date biografice și considerațiuni asupra operei sale	429
Dorian Grozdan: Risipă. Așteptare. (poezii)	435
Aurel Cosma junior: Un poet bănățean de 16 ani. Versurile elevului P. P. Belu	436
P. P. Belu: „Candelabre albastre” poezii (Miez de vară. O rază. Troiță. Spovedania săracului. Povestea unui trandafir. Sfârșit de toamnă. O, nu ’ntreba! Mai toarnă crâsmare! Amintire. Cheful robului scăpat. Un soare nou Un ultim „Souvenir”)	439
Ștefan Gomboșiu: Caricaturistul Ion Suciu	443
Romulus Fabian: Noapte din sat (poezie)	445
Lorenzo Stecchetti: „Vadul” idilă. (Traducere din poezia italienească „Il guado” de Pimen Constantinescu și Dem. Pand. Popescu)	446
Petru Petrica: Dascălul Savin. Tipuri de apostoli bănățeni de altădată (schiță)	451
Mia Marian: Calul de lemn (schiță)	45
Radu Stanca: Chemare (poezie)	452

CRONICI:

Jubileul Astei	453
Siomin Doru: Două decenii dela moartea eroului bănățean Drăgălina	454
Grigore V. Coban: Cronica plastică a Iașilor. Expoziția pictorului Mih. Cămaruț, P. Brudea	454

Cronica literară:

Alexandru Bistrițeanu: Noutăți literare (Petru Manoiu: „Rabbi Haies Reful”. I. Va- lerian: „Cara-Su”. F. Aderca: „1916”. C. Manolache: „Sfânta dreptate”)	458
Dorian Grozdan: Recenzii („Desmoșteniții” roman de Gh. Atanasiu)	459
Aurel Bugariu: Cărți apărute (Col. Petre I. Vasilescu: „Pentru Țară și Tron”, Victor Vlad Delamarina: „Schițele mele de călătorie”)	459
C. Săteanu: Însemnătatea istoriografiei culturale. Opera dlui prof. I. E. Torouțiu	459
Reviste.	462

Note:

Grigorie Bugarin: Cassian R. Munteanu, note biografice	463
Dorian Grozdan: Poezia toamnei	464
Aurel Bugariu: Ștefan Ciuceanu	464
C. Săteanu: Caragiale în anecdotă	465
Diverse note	466

Reproducerea permisă numai cu indicarea sursei.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.